Din Bucovina ...

SCHIȚE ISTOR...

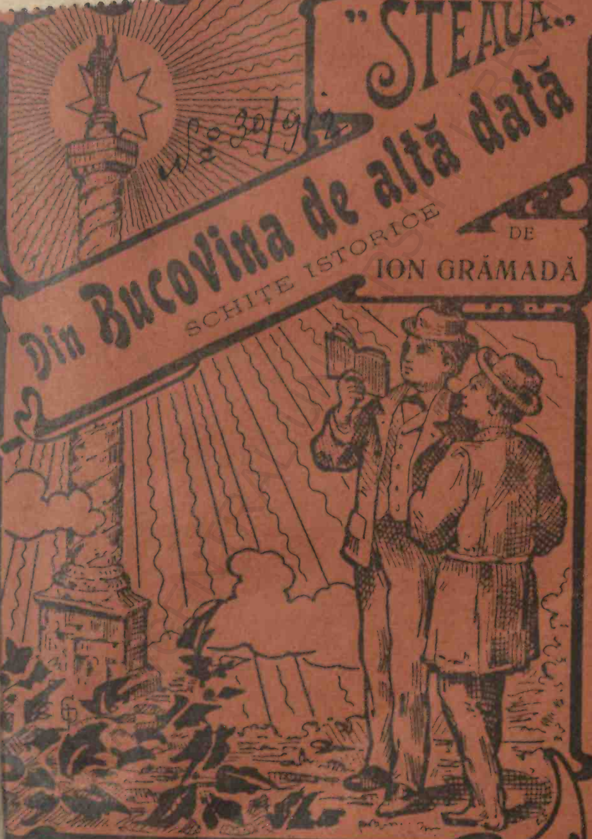
ION GRĂMADĂ

...Arte Grafice. C. SFETEA. Bucuresti.

Prețul 20 bani.

BIBLIOTECA SOCIETĂȚEI „STEAUA"

Din Bucovina de altă dată

SCHIȚE ISTORICE

DE
ION GRĂMADĂ

Institutul de Arte Grafice C. SFETEA București.

EXTRAS DIN STATUTE

Societatea *„Steaua"* are de scop a lucrà pentru întinderea învățăturii în popor, prin tipărirea și răspândirea de scrieri și publicații morale, patriotice și de folos practic, și pentru împedecarea, prin toate mijloacele legiuite, a răspândirii de scrieri și publicații imorale sau cu tendințe contrarii Statului și ideii naționale române.

Cotizația este de cel puțin *doi lei* pe an, afară de învățători, preoți rurali și săteni, pentru care e de minimum *un leu* pe an. Membrii pot răscumpără cotizația anuală plătind odată pentru totdeauna o sumă de *40 lei*, iar învățătorii, preoții rurali și sătenii cel puțin *20 lei*. Aceste sume se trec la capital și nu se întrebuințează pentru cheltuelile ordinare decât venitul lor.

Fiecare membru este îndatorat, ca, în cel d'intâiu an după admiterea sa, să facă a se primi în Societate cel puțin alți doi membri noui.

Cererile de înscriere, însoțite de cotizația pe un an, se pot adresà d-lui *Spiru C. Haret*, strada Verde, București.

BIBLIOTECA SOCIETĂȚII
„STEAUA"

№ 26.

DIN

BUCOVINA DE ALTĂ DATĂ

SCHIȚE ISTORICE

DE

ION GRAMADĂ

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice C. SFETEA
96, Strada Lipscani, 96
1911

Pentru Cetitori

Invitat să scriu, într'o formă uşoară, poporală, o broşură care să cuprindă câteva capitole din istoria Bucovinei, mi-am adunat articolele mele istorice împrăştiate prin felurite reviste literare şi, după ce le-am corectat şi le-am întregit pe unele locuri, vi le prezint Domniilor Voastre, iubiţilor cetitori ai bibliotecii „Steaua", sperând că voiu trezi interesul D-Voastre pentru soarta din trecut a ţării mele, care, dela deslipirea ei din trupul Moldovei la anul 1775, duce o viaţă cu totul deosebită, aproape fără nici o legătură cu istoria României.

N'am voit să public şi isvoarele de care m'am folosit la alcătuirea acestei scrieri, căci aceste n'au ce căutà într'o scriere poporală.

Voiu fi mulțămit dacă veți primi și D-Voastre aceste tablouri istorice cu aceeaș dragoste, cu care le-am scris eu, căutând să reînviez trecutul țării mele, dând viață cifrelor și documentelor rămase de pe acele vremi îndepărtate.

Viena, în 8 Aprilie 1911.

ION GRĂMADĂ.

I.

Jurământul țării la 1777.

Trecuse vreme de doi ani la mijloc de când Iosif al II-lea, împăratul Austriei, trimesese oștile sale să înfigă pajurile cu două capete în pământul țării noastre scumpe. Și iată că dela miază-noapte, de pe lângă neadormitele ape ale Nistrului, până la Pietrele Roșii, unde se întâlnesc granițele celor trei țări românești: Ardealul, Moldova și Bucovina, țara gemeà acuma de cătane împărătești, tot Nemți înalți și bine legați, cari erau îmbrăcați în tunici albe, roșii și albastre și purtau cozi și tricornuri pe cap.

Băștinașii începură să mai răsufle o leacă și să se simtă mai siguri, căci legile și dreptă-

țile nu mai atârnau de vârful săbiei ca pe vremea stăpânirii Turcului. Dar totuș se mai arătau făcători de rele ce ațineau calea bieților drumeți, căci pe unele locuri țara erà pustie: de multe ori ți-se întâmplà să mergi zile întregi, fără să dai de țipenie de om, sau măcar de vr'un han mai a cătării. De drumuri bătute nici pomina, numai ici colo câte un drumeac plin de hârtopi și mâncat de ploi, iar cale de câteva poștii întâlneai doar vr'un bordei săpat în pământ, în vârful căruia atârnà pe o prăjină un jup de paie sau de strujeni: semn că aici erà un fel de conac. Satele se întindeau prin râpi și pe la marginele codrilor pustii și nepătrunși, îndosite de frica Tătarilor și a altor legi spurcate. Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deși nu puteau pricepe cum de au venit sub cârma împărăției austriecești, căci nici învălmășeală de oști n'au văzut, nici sânge să curgă ori măcar pârjol să se plimbe ca alte dăți pustiitor prin țară...

Cei dela cârma împărăției nu erau mulțămiți numai cu cucerirea țării, și de aceea încă prin 23 Iulie 1777 hotărî consiliu

de răsboiu al curții din Viena, ca țara întreagă să aducă într'o zi anumită omagiile sale dinastiei domnitoare, ca să vadă Moldovenii că ei nu sunt supuşi unei stăpâniri vremelnice, ci sunt legați pe veci de norocul şi nenorocul împărăției Austriei.

Locul unde avea să se facă jurământul s'a ales în Cernăuții, pentrucă aici erà scaunul guvernatorului militar al țării, precum şi cele mai multe gazde pentru numeroşii oaspeți ce aveau să sosească la Cernăuți pe ziua de 12 Octomvrie 1777. S'a ales de aceea o lună de toamnă, pentrucă pe atunci aveà să fie strânsă pânea de pe câmp, iar boierimea, clerul şi țăranii aveau timp destul pentru zăbavă, şi afară de asta şi vremea erà încă frumoasă, încât soldații puteau să doarmă şi afară din târg pe pământul gol, cu cerul deasupra. Boierilor din țară, chiar şi celor din Moldova, cari aveau moşii întinse în Cordon (Bucovina), tot aşà mazililor, răzeşilor, ruptaşilor şi şliahciților (boierinaşilor săraciți), precum şi clerului înalt li s'au trimis anume invitări, ca să vie la Cernăuți, mai înainte, pe ziua de 10 Octomvrie. Clerul

(preoţimea) înalt din Moldova, cu pământuri în ţară, a fost înştiinţat de contele Siskowvicz, comandantul armatei din Galiţia, că este deslegat de jurământ şi că nu trebuie să se trudească în zadar până la Cernăuţi. Lunile lui Iulie, August şi Septemvrie au fost menite pregătirilor pentru marea serbare, al cărei iscoditor şi conducător era singur generalul de Spleny.

In Bucovina întreagă erà mare nevoie chiar şi de lucrurile cele mai trebuincioase. In Cernăuţi, precum şi în celelalte părţi ale ţării, se aflau numai bolţi şi nici un birt sau han mai mare; de aceea Spleny îngriji de conace, de mâncare şi de băutură îmbelşugată pentru oaspeţii aşteptaţi. Necontenit sosiau în târg care încărcate cu fân şi cu ovăs pentru cai. Pentru ca oaspeţii să fie pe deplin mulţămiţi cu ospăţul dat de împărăţie, s'au trimis ofiţeri în Galiţia până la Iaroslau, Brody şi Liov, ca să cumpere farfurii, şervete, pahare, cuţite şi alte tacâmuri trebuincioase. Locotenentul Rolling aveà să cumpere în Liov tacâmuri de zinc, vinuri străine şi alte băuturi spirtoase; Räuschel a târguit

în Brody pahare, lămpi și druci de fier. Colonelul Fürstenberg a trimis scaune cu spătare din Stanislau, apoi un croitor și un cismar al regimentului său; tot așà Spleny a adus cu sine din Horodenca bucătarul și toate tacâmurile sale, fabricate în Danțig, furculițe, sfeșnice, policandre, un cal pentru tambur și gorniști. Un sergent major din Hussiatin a trimis soția sa ca bucătăreasă, ba chiar din tabără din Czortkow a sosit în Cernăuți bucătarul colonelului Fernier dimpreună cu cele mai bune tacâmuri din bucătărie. Ofițerii statului major au adus tocmai din Liov covoare, candelabre și scaune cu spătar. Mânăstirea din Hordenca a împrumutat baldahinul, trâmbițele și muzicanții săi. Un alt baldahin a fost adus din Liov, precum și o mulțime de dulgheri, măsari și bodnari, cari aveau destul lucru pentru toată vara.

Ca să nu se tulbure liniștea sfintelor lăcașe, fiecare mânăstire de călugări și de maice — pe atunci se aflau 26 de mânăstiri în țară — primi, odată cu invitarea la serbare, manifestul împărătesc și jurământul scris în

limba moldovenească, pe care aveau să-l citească stareţii şi stareţele în soborul mânăstiresc, apoi să-l jure şi să-l iscălească fiecare, dela stareţ până la portar. Mânăstirile de călugări trebuiau să-şi trimită la Cernăuţi pe ziua de 10 Octombrie egumenul dimpreună cu alţi doi călugări aleşi de sobor, şi aceşti trei aveau să depuie în numele mânăstirii lor jurământul de credinţă înaintea guvernatorului ţării. Maicele aveau să fie reprezintate la Cernăuţi printr'un vechil, om de încredere al mânăstirii. Târgoveţii, ţăranii şi Jidovii aveau să fie cu totul altfel juraţi, anume în localităţile lor, prin ofiţeri împărăteşti. De aceea s'au ales şi s'au trimis încă din 27 Septemvrie, 17 ofiţeri în provincie, anume: doi din regimentul 2 de garnizoană, cinci din regimentul Nugent de pedeştraşi, 4 din regimentul Hadik şi şease din regimentul Esterhazy; aceste din urmă amândouă de huzari.

Fiecare ofiţer aveà o listă a opt până la zece sate, date în seama lui, vreocâţiva ostaşi călări şi un mazil, ce vorbià limba nemţească şi moldovenească, care aveà să fie

tâlmaciu şi să citească sătenilor şi târgoveţilor jurământul. Mazilul însă trebuià să fie jurat înainte la Cernăţi. Ofiţerii mai primiră şi o circulară a episçopului Dositei către toţi protopopii şi preoţii, cari trebuiau să îndemne pe păstoriţii lor la ascultare şi supunere către împărăţie.

Cum ajungeà un ofiţer într'un sat, preotul puneà să tragă clopotele, ca să se strângă oamenii la biserică, iar vornicul trimetea vătăşeii după cei ce trăiau în munţi, pe la stâni şi pe la hodăi, ca să se înfăţişeze şi ei la jurământ. După ce se adunau cu toţii în biserică, mazilul citeà răspicat jurământul, iar poporenii rosteau cuvânt de cuvânt după mazil, ţinând cele trei degete dela mâna dreaptă ridicate în sus. La urmă preotul şi vornicul (primarul) precum şi ceilalţi săteni iscăliau jurământul, dacă ştiau scrie, de nu, puneau numai degetul sau făceau o cruciţă, iar mazilul le scrià numele întreg. Fiecare sat trebuia să întărească încă odată jurământul crăienilor şi să trimită pentru aceasta pe vornicul (primarul) lor dimpreună cu doi sfetnici la Cernăuţi.

Episcopul area să apară în persoană, iar protopopii dimpreună cu doi preoţi din decanatul lor. Oraşele trimeteau doi cetăţeni, breslele pe starostii lor, iar Jidovii câte doi delegaţi aleşi de cahal (comunitate).

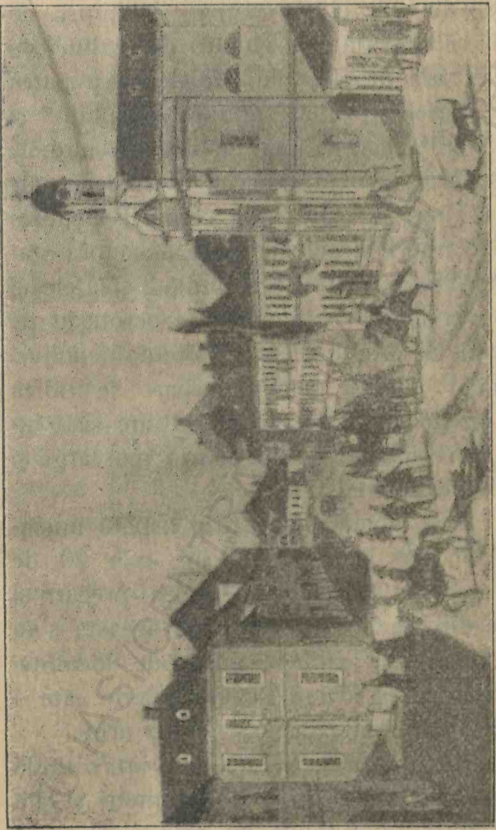
Pretutindeni s'a făcut jurământul în linişte, numai în Uideşti, un sat lângă Suceava, s'a răsculat popa Andrei şi a răsculat poporul împotriva stăpânirii. Sub-locotenentul Iohann Dorfmeister povesteşte în raportul său cu data din St. Ilie 4 Octomvrie 1777, că adunându-se poporul din Uideşti în ograda bisericii, popa Andrei n'a voit să intre în biserică, şi de aceea a fost dus pe sus înlăuntru de către un huzar. Poporul tulburat tare, intră în sfântul locaş, ca să vadă ce se va face cu popa Andrei, care stetea acum lângă altar cu mânile împreunate. Deodată se făcù tăcere adâncă în biserică şi tălmaciul începù să citească jurământul. Poporul ascultà dus pe gânduri, în vreme ce popa Andrei, cuprins de o întristare mare, plecà mereu capul, mai jos, tot mai jos, ca şi cum l-ar apăsà o greutate uriaşe. Când îi venì rândul să depuie jurământul, ridică capul în

sus, păşì încet în sfântul altar, de unde se întoarse cu sfânta Scriptură în mână, pe care o arătă ofiţerului împărătesc, zicând cu glas puternic, că el nu cunoaşte alt jurământ, decât acela care stă în sfânta Scriptură, şi pe care a trebuit să-l jure ca preot pentru întâia şi cea din urmă dată. Mulţimea se pregătià să iasă din biserică, dar la uşe steteau huzarii. Spre a o reţine, ofiţerul poruncì poporului să nu-l bage în seamă pe popa Andrei şi să jure singuri, zicând că-l va trage pentru aceasta la răspundere pe popă. Şi oamenii au jurat, însă „foarte necuviincios şi de silă". Popa Andrei se îndârjì şi atunci când îl chemă ofiţerul după jurământ, şi-l întrebă care-i pricina purtării sale necuviincioase, el răspunse că cuvântul „padanik" (supus, vasal) din jurământ nu-i place, şi că tare se teme că poporul nu va ţineà jurământul, ci va fugì din ţară. Chemat să-şi dee sama înaintea Dichiului din Suceava, care erà vicarul Mitropolitului din Iaşi, popa Andrei nu se supuse şi a doua zi trecù granița în Moldova cu mai mulţi Uidişteni.

Astfel scrie sublocotenentul Dorfmeister;

în Uideşti însă s'a păstrat şi acuma tradiţia despre vestitul popă Andrei, unicul Român de atunci care s'ar fi răsvrătit împotriva stăpânirii nemţeşti, punându-se în fruntea Uidiştenilor înarmaţi cu furci, cu coase şi cu topoare.

Cernăuţii erau pe vremea aceea mai mult un sat decât un oraş, tăiat în două de uliţa jidovească, unde se aflau bordeie de lut şi de nuiele, cari pe timp de ploaie năprasnică erau în primejdie să se prefacă în noroi şi să fie spălate de pe faţa pământului pe apele Prutului. Nicăiri nu aflai o locuinţă mai de Doamne-ajută, iar în băcănii se vindeà marfa cea mai de lipsă. Deoarece orăşelul n'aveà piaţă potrivită, s'a ales înaintea reşedinţei legatului împărătesc o bucată de loc, care s'a netezit şi s'a nisipit pe o suprafaţă de 36 de stânjeni lungime şi 18 lăţime. Înaintea locuinţei guvernatorului se ridicà un arc de triumf de 6 m. lărgime şi tot de atâţia lăţime, ţinut de patru stâlpi dorici. Deasupra arcului se aflà un balcon împodobit cu vase şi cu pajure împărăteşti. In dreapta şi în stânga arcului de triumf se înălţau două pi-

Strada principală a Cernăuţilor la 1845.

ramide de câte cinci stânjeni înălţime, pe vârful cărora stăteau chipuri de vulturi cu aripele gata de sbor. In firidele celor patru stâlpi dorici se aflau statuile „Dreptăţii" şi „Bunătăţii", cari arătau cu degetul numele împăratului Iosif al II-lea şi al maicei sale Maria Theresia, ale căror chipuri, încunjurate de nouri, erau zugrăvite deasupra statuelor. Dreptatea erà închipuită pe înţelesul Moldovenilor ca o mamă care ocroteşte pe un copil de Moldovean. In alte două colţuri ale pieţii menite pentru serbare se ridicà câte un portal de 8 stânjeni lăţime şi 3 înălţime, constând din o poartă mai largă şi din 4 arcade mai mici.

Ca să se poată adăpostì şi ospătà musafirii, s'au pus la îndămâna lor cele 20 de case mai bunişoare din Cernăuţi precum şi casele din Sadagura; afară de aceasta s'au zidit galerii pe ambele părţi ale locuinţei guvernatorului, având fiecare galerie câte 4 arcade împodobite cu vase şi cu arme.

Printr'o poartă de acestea şi printr'o tindă dădeai într'o sală lungă de 24 metri şi lată de 6 metri, împodobită cu crengi de brad

şi cu candelabre. In locuinţa guvernatorului militar se aflà o bucătărie pentru oaspeţii cei mai aleşi. Afară de aceasta erau zidite în locul cel mai potrivit şi mai îndămânos încă 8 bucătării mici şi una mai mare pentru „prostime“, în care se puteau frige şi trei boi deodată.

In toată ţara n'ai fi aflat o sală mai largă, cu atât mai puţin în Cernăuţi, în care să se ţie o adunare mai numeroasă. Ca să nu se aducă omagiile afară sub cerul deschis, se alese de nevoie spre scopul acesta un magazin ce se clădià tocmai atunci şi care fu împodobit în pripă cu frunzare şi cu crengi de brad. In Cernăuţi se aflau pe vremea aceea numai 4 bisericuţe „moldoveneşti“: Sf. Nicolae, Sf. Paraschiva, Sf. Treime şi Adormirea Maicei Domnului. Pentru slujba Dodumnezeiască a fost aleasă de episcopul Dositei Herescu bisericuţa de lemn a Sf. Treimi, zidită în anul 1773 de dânsul şi de fratele său, boierul Ilie Herescu, care erà mare medelnicer. Ca să aibă lumea adăpost pe vreme rea, s'a ridicat o galerie largă primprejurul bisericei, iar pe lângă păreţii galeriei s'au

pus bănci şi scaune de şezut. Şi pentru „prostime“ s'au făcut pregătiri: pe patru schele înalte aşteptà câte un poloboc de câte 150 de vedre ca să fie desfundat, apoi boi fripţi în frigare, dar cari s'au fost stricat din pricina vremii celei umede. Piaţa menită pentru serbare erà încunjurată cu bănci, cu masalale şi cu brazi înalţi de 7 stânjeni, pe cari aveà să se acaţere mulţimea.

Pentru ca să nu se întâmple vr'o nenorocire în decursul serbării, s'a dat poruncă straşnică ca fiecare casă să aibă o bute cu apă, două cofe, o cange şi scări la îndemână la vreme de primejdie. Târgoveţii şi oaspeţii trebuiau să ia seama cum umblă cu focul, cu lumânarea şi cu fumatul. Din Stanislau s'a adus o tulumbă (pompă), care s'a încredinţat, dimpreună cu alte unelte pentru foc, sublocotenentului Schmiedebauer, fost şef de biurou. Acesta mai aveà să ia şi sama ca poporul să nu facă zarvă la aruncatul banilor în mulţime, să nu se sfădească şi să nu se bată la împărţitul pânii, al vinului şi al cărnii. Pentru ca serbarea să se facă în toată liniştea şi libertatea şi pentru

ca toţi boierii şi clerul din ţară, precum şi magnaţii poloni şi cei din Ardeal să fie găzduiţi cum se cade, s'au ales maestrii de ceremonii doi nemţi şi doi moldoveni.

Iată că în toiul pregătirilor sosiră una câte una şi căruţele cu lucruri comandate din Galiţia: venise Räuschel cu trei chervane grele din Brody, apoi bucătarii cu tacâmurile lor, cumpărătorii de marfă, precum şi căruţele din Liov, din Stanislau, din Czortkow, din Horodenca şi din toată Galiţia răsăriteană.

Prin 10 Octomvrie se iviră cei dintâi oaspeţi: magnaţii poloni şi ardeleni, muiaţi în aur, veneau în caleşte trase de cai împodobiţi cu panglice, boierii din ţară dimpreună cu jupânesele lor în butci moschiceşti căptuşite cu postav verde, iar prin prejurul trăsurilor călăreau odraslele boiereşti pe cai buieci ce săltau în mers. Fiecare boier erà însoţit de un taraf de lăutari, robi ai săi, cari începură să cânte îndată ce intrară în Cernăuţi. Dela munte şi de prin văi veneau călări pe cai mărunţi preoţi bătrâni îmbrăcaţi ţărăneşte, cu desagii pe şea, vornicii

(primarii) şi sfetnicii lor, tot aşà şi o mulţime de ţărani şi ţărance, care voiau să vadă pe noii lor stăpânitori dela Beci (Viena) precum şi veselia ţării cumpărată pe bani. Zi şi noapte se auzià scârţâitul trăsurilor şi şi rădvanurilor boiereşti, ale târgoveţilor şi ale egumenilor de pela mânăstiri. In fruntea tuturora sosì: boierul Vasile Balş, vornicul Anghelachi şi marele medelnicer Ilie Herescu; dintre clerici erà sosiţi: episcopul Dositei Herescu, arhimandriţii Iosif, Calistrat şi învăţatul arhimandrit Vartolomei Măzereanul, „mădular academiceştii teologii Chievului şi îndreptător şcoalelor domneşti“, precum şi cinci protopopi. Indată ce soseau în Cernăuţi, se anunţau la Cancelaria ţării, unde-şi iscăleau numele, li-se arătà conacul, tovarăşul la convoiul omagiului, masa şi numărul la masă. Şi fost-a numărul oaspeţilor moldoveni: 23 de boieri din Cordon (Bucovina) şi doi din Moldova; 88 de mazili din ţară şi 10 din Moldova; 109 de ruptaşi şi 142 de şliahciţi (boiernaşi sărăciţì), toţi din Bucovina; tot astfel 9 mădulari ai clerului înalt şi o mulţime de preoţi dela sate.

Mulţi mazili şi boieri au lipsit, între care jupânesele Maria Bălăşoaia şi Roxanda Ştirbăţoaia, dar au fost reprezentaţi la serbare prin vechilii lor. Numărul tuturor oaspeţilor mai de seamă, moldoveni şi străini, au fost de 800.

In aceeaş zi sosiră şi trupele împrăştiate prin ţară şi aşezându-se în şir afară din târg au intrat în Cernăuţi cu muzică răsunătoare: un despărţământ de huzari ai lui Esterhazy, unul din reg. Thierheim din Sniatin şi o trupă de infanterişti din reg. Durlach. Cele 4 tunuri din Suceava fură unite cu celelalte din Cernănţi şi garnizoana întărită încă cu 400 de oameni. Se vede că cârmuirea se temeà de vreo răscoală a poporului împotriva stăpânirii, căci de altfel n'ar fi adunat atâta armată. Soldaţii tăbărîră apoi afară din oraş, în corturi, sub comanda colonelului conte Lombardi, a unui maior, a unui căpitan de cavalerie şi a altor trei de infanterie, anume Iohann Steinert, Schönborn şi Fechner. Pe ambele aripi ale lagărului se aflà un escadron de călăreţi împărţiţi la distanţe egale; lângă dânşii se aflà o compa-

nie de pedestraşi, iar mai departe câte 4 tunuri, şi în fine trei compănii de pedestrime. In mijlocul taberei, întocmită după planul căpitanului Granister, se desfăşurà o uliţă de steaguri.

Ceva mai târziu intră şi fanfara regimentului Nugent din Sniatin cu gorniştii lui Esterhazy, cari se uniră cu ai lui Hadik.

Pe la amiazi se postă o ceată de 100 de ostaşi subt comanda unui căpitan înaintea reşedinţei generalului baron Spleny. Aceştia formau garda principală şi aveau să schimbe sentinelele dela reşedinţa guvernatorului, de la cancelaria administrativă şi dela sala festivă. La cele 4 intrări în orăşel se aflau câte un ofiţer şi 24 soldaţi, iar la colţurile târguşorului câte un semipluton de pompieri constând dintr'un căprar, dintr'un fruntaş şi din alţi 6 soldaţi; trei patrule de câte un căprar, subcăprar şi 6 huzari părândau uliţele pe vreme de noapte. In centru vegheau 30 soldaţi sub comanda unui ofiţer ca să nu se işte din nebăgare de seamă vr'un foc în târg Aici erà şi punctul de întâlnire al tuturor patrulelor şi străjilor. Dară şi graniţa

s'a întărit. Fiecare cerdac a mai primit câte un ofiţer, subofiţer şi 12 soldaţi. Pedestraşii şi călăreţii aveau să patruleze în târg pe toată vremea serbării fără întrerupere, schimbându-se numai în soroace. Sentinelele erau luate din regimentul 2 de garnizoană; cealaltă oştire a rămas în tabără afară de orăşel, pentrucă înlăuntru abià erà loc pentru oaspeţi.

In ziua următoare (11 Octomvrie), pe la ceasurile 8 şi jumătate dimineaţa, a depus jurământul, în reşedinţa guvernatorului, mazilul Calmuschi, care a fost numit crainic, în faţa celor mai aleşi boieri din ţară şi a multor magnaţi străini. După aceea a ieşit călare pe uliţă, având pe cap coif împodobit cu pănaş fâlfăitor. Erà îmbrăcat în zale strălucitoare, împodobite cu cordele de tafet; în stânga ţineà scutul, pe care erà zugrăvită pajura împărătească cu două capete, iar în dreapta toiagul de crainic. Inaintea lui călărià un toboşar, a cărui tobă purtà steag cu emblema împărăţiei; dinapoia crainicului urmau cei doi moldoveni, măeştri de ceremonii, şase gornişti, un vagmistru şi doispre-

zece husari înarmaţi cu arme scumpe şi călărind pe minunaţi cai de soiu. Crainicul su călărià pe uliţele Cernăuţilor, vestind în sunete de goarne şi duŕăit de tobe că a doua zi se va face jurământul ţării. Din când în când oprià calul şi strigà cu glas tare: „Se dă de ştire fiecărui locuitor din ţinutul Bucovinei că binevoind Măriile Lor împărăteşti şi crăieşti, prea buna şi milostiva maică a noastră Maria Theresia şi prea luminatul împărat şi domn Iosif al II-lea, să ne ia în prea puternica Lor pază, ca supuşi credincioşi ai Lor, trebuie pentru aceasta mâne la orele 9 dimineaţa să facem jurământ de credinţă şi de supunere stăpânilor ţării noastre. Deaceea fiecare din noi să gândească şi să se pregătească pentru jurământul cel vajnic".

In dimineaţa zilei de 12 Octomvrie la ceasurile 6 dimineaţa s'a ţinut în locuinţa guvernatorului şi în tabără o liturghie pentru credincioşii catolici. Pe la orele 8 porniră ostaşii şi târgoveţii la locurile ce aveau să le ocupe în decursul serbării, iar trupele regimentului Thierheim şi Durlach, dimpreună

cu famfara regimentului Nugent, se postară pe piața schelelor. Pentru prezintarea armei, conducerea și încheierea convoiului se hotărî jumătate de despărțământ din regimentul Thierheim, iar cealaltă parte formă o uliță largă de 12 pași, câte doi oameni pe ambele părți ale drumului, dela sala cea mare până la magazin. Și huzarii lui Esterhazy își ocupară locurile. Pe balconul arcului de triumf se aflau postați gorniștii lui Esterhazy dimpreună cu vr'o câțiva tamburi. Gorniștii lui Hadik cu alți toboșari se postară la intrarea în magazin. Acolo se aflau — nu departe, pe un dâmb — vornicii (primarii) și sfetnicii sub conducerea mazilului Palade. Orășenii se așezară înaintea locuinței lui Schmiedebauer. La dreapta lor stăteau slujbașii dela judecătorie, apoi breslele, Armenii, și în sfârșit Jidovii. Fiecare stare și nație aveà steagul ei nou și câte un taraf de lăutari; Jidovii purtau cele 10 porunci.

In vremea aceasta se rânduiră și celelalte stări, anume episcopul Dositei Herescu, arhimandriții, egumenii și ceilalți călugări; boierii, mazilii, ruptașii și șliahciții se așe-

zară în sala cea mare, la stânga şi la dreapta, aşà cum aveau să meargă cu convoiul. Erau de faţă şi trei generali, patru coloneli, doi locotenenţi-coloneli şi trei maiori, cari după ce se salutară în cerdacul sălei, intrară dimpreună cu nobilii cei străini în locuinţa guvernatorului.

La 9 ceasuri se deschiseră uşile dela reşedinţa guvernatorului şi în cântecul tuturor muzicilor apărù pe prag legatul împărătesc, Gabriel baron de Spleny, în mare ţinută şi însoţit de 12 lachei în livrele strălucitoare, cu cari intră în sala cea mare, unde-l aşteptau stările. Inaintea lui păşiau ofiţerii Hanisch şi Dorbat, cari erau măeştri de ceremonii, iar îndărăt veneau magnaţii cei străini. Iată că dela portalul de triumf trâmbiţele şi tobele dădură un semnal, care se auzì în tot oraşul, până departe în valea Prutului, şi convoiul începù să se mişte încet. In frunte călăriâ regimentul de cavalerie Thierheim, a cărui fanfară cântà un marş sărbătoresc. Cam 20 de paşi mai în urmă veneau moldovenii Dămian şi Mihalache, ceilalţi doi măeştri de ceremonii, iar în mijlocul lor păşià crainicul

Calmuschi. Aceştia formau fruntea convoiului. Indărătul lor se întindeà lanţul cel lung al oaspeţilor, tot de câte doi oameni: boierinaşii şi ruptaşii ca cei mai mici în boierie; după aceştia urmau mazilii, şi în sfârşit boierii cei mai mari, îmbrăcaţi în anteree şi încinşi cu şaluri de mătasă, toţi părechi şi cu capul descoperit. La o distanţă mai mică înapoia boierilor mergeau preoţii, iarăş câte doi şi îmbrăcaţi în strălucitoare odăjdii, ca florile de câmp. După dânşii urmau călugării şi egumenii, mai departe dichiii şi arhimandriţii, iar la urmă bătrânul şi slăbănogul episcop Dositei. După episcop păşeau măeştrii de ceremonii Hanisch şi Dorbat, apoi Baronul de Spleny în haine de gală, urmat de cei 17 ofiţeri, cari au fost trimişi să jure pe târgoveţi şi pe ţărani. Dinapoia ofiţerilor mergeau magnaţii cei din Galiţia şi din Ardeal Un despărţământ de oaste încheià convoiul cel lung. Ca să ţie ordine în mulţimea cea numeroasă care nu mai văzuse asemenea minune, se aşezară soldaţii, târgoveţii şi ţăranii pe amândouă părţile drumului câte doi în şir. Muzicile

cântau, iar steagurile se plecau ca şi înaintea împăratului şi soldaţii presintau pe rând arma la apropierea guvernatorului.

Magazinul în care aveà să se facă jurământul erà încunjurat de o mulţime de lume. Pe păreţi atârnau chipurile împăratului şi împărătesei, iar în mijlocul clădirii, sub un minunat baldahin, se ridică un tron acoperit cu atlas roşu, pe care se aşeză Spleny cu capul acoperit. După ce intrară şi se rânduiră toţi cei invitaţi, crainicul ridică toiagul ca să se facă tăcere în mulţime, iar credinciosul boier Ilie Herescu luă locul unui logofăt şi citì cu glas tare şi răspicat manifestul împărătesc şi jurământul în limba moldovenească, pe care'l ascultă poporul în tăcere. După aceea ţinù episcopul Dositei o frumoasă cuvântare către mulţime, îndemnând-o la credinţă şi supunere către casa împărătească şi arătând cât de vajnic e jurământul acesta. Incheind episcopul cuvântarea, frate-său citì iarăş jurământul răspicat, iar poporul repetà fiecare cuvânt, ridicând în sus trei degete dela mâna dreaptă. Când isprăvì logofătul de citit jurământul, poporul

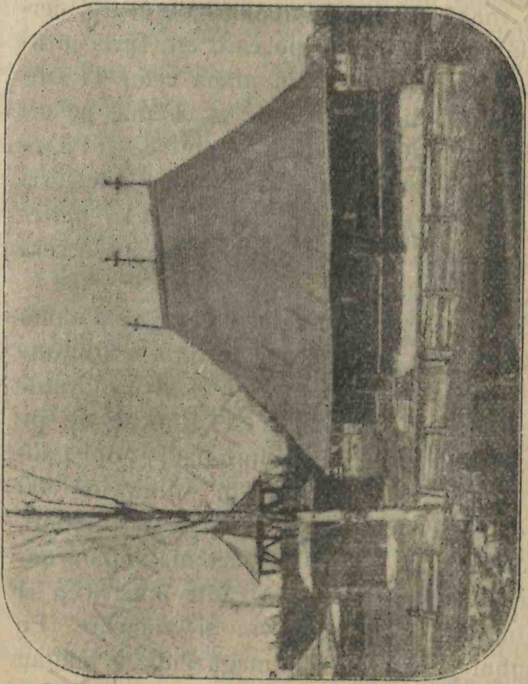

Jurământul Bucovinei.

Episcopul Dositei Herescu înaintea guvernatorului Spleny.

strigă de trei ori: „să trăiască“! Ostaşii regimentului Thierheim dădură o salvă întreită, iar tunurile bubuiră de 36 ori după olaltă, anunţând lumii că Bucovina a trecut pe veci în stăpânirea Austriei! Muzicile militare şi toate tarafurile de lăutari ale boierilor şi mănăstirilor, precum şi o meterhanea turcească începură să cânte, valurile mulţimei se clătinară, orăşenii şi oastea îşi schimbară locurile şi porniră încet spre biserica Sf. Treime, formând o îndoită linie pe ambele părţi ale drumului pe care mergeà convoiul la sfânta liturghie.

In uşa bisericii, îl primì pe Spleny episcopul Dositei, îmbrăcat în odăjdii şi încunjurat de preoţi, stropindu-l cu aghiasmă şi cădelniţându-l. In biserică încăpură numai oaspeţii cei mai aleşi, căci locul erà de tot strâmt. In decursul serviciului dumnezeesc, Spleny îngenuchiă sub un frumos baldahin pe un scăunaş acoperit cu atlas roşu. La începutul sfintei liturghii împuşcă trupa Thierheim înaintea bisericii, şi 36 de tunuri se descărcară, iar după liturghie se strânse toată boierimea şi preoţimea pe piaţa dina-

Biserica Sf. Treime din Cernăuţi, în care s'a făcut „Jurământul Bucovinei“.

intea sălei celei mari, ca să-l salute pe Spleny şi să i se ploconească. Tot pe piaţă se află şi o masă cu două lumânări de ceară, cerneală roşie şi hârtii pe care erà scris jurământul. Spleny luă din mâna celor 17 ofiţeri listele cu jurământul, şi chemă pe cei mai aleşi dintre boieri şi preoţi ca să-l iscălească. Şi ceilalţi fură chemaţi în Cancelaria ţării pentru acest scop. Pe când se petreceau acestea, muzica şi oastea se întoarseră înapoi în tabără.

Vestea despre omagiu a fost răspândită în toată ţara şi deaceea au venit o mulţime mare de oameni la Cernăuţi. Pentru îndestularea acestor suflete, s'au aruncat de pe balconul arcului de triumf bani noui galiţieni de câte 15 creiţari în sumă de 760 coroane, iar ca să nu se işte scandaluri, fură depărtaţi Jidovii cei lacomi. După aruncarea banilor, începù să cânte muzica şi să se împartă poporului vin şi mâncare. Pe dâmbul pe care se află magazinul, se înălţau patru schele, cu câte 4 stâlpi ascuţiţi, împodobiţi cu cordele, iar deasupra pe schele erau cele două antale mari de câte 150 vedre

vin moldovenesc, cărora li s'a dat cep. Curgeà vinul ca dintr'un isvor, iar lumea îl luà cu cofele, cu canele, cu ulcelele şi cu pumnii. Tot în vremea asta se împărţì de starostele măcelarilor Valentin Marşal şi de calfele sale pe celelalte două schele 40 de oi fripte, gâşte, raţe, gobăi şi 1500 franzele, pe cari le aruncau doi aruncători, „fără să se întâmple vr'o primejdie", după cum povesteşte raportul. Nu departe de cele patru schele se aflau trei copaci de câte 5 până la 7 stânjeni înălţime, cojiţi de scoarţă şi unşi cu uleiu. In vârful lor fluturau panglici de mătasă, năframe în ale căror colţuri erau legaţi bani, brâie moldoveneşti, etc. Cu toate că unele încercări n'au reuşit, totuş cei mai sprinteni din ţărani şi munteni au isbutit să ia jos toate lucrurile deacolo. Erà mare râsul şi hazul mulţimei de cei ce cădeau. Muzica cântà, poporul mâncà şi beà, jucà sau se acăţărà pe copaci, în vreme ce străinii, boierii din ţară şi clericii băteau din palme şi încurajau pe „mojici" ca să-şi arate iscusinţa.

Pe la $2\,^1/_2$ după amiazăzi răsunară trom-

petele şi duräirä tobele de pe balconul arcului de triumf, dând de ştire boierilor că şi pentru dânşii e masa gata. La guvernatorul împărătesc ospătau boierii cei mari, clericii şi străinii cei aleşi, la un loc 10 mese. In magazia cea nouă, de care se ţineau cele 8 bucătării, se aşezară, pentru mazili şi pentru preoţii de rând, 17 mese, dintre care una numai cu bucate de post. Pentru fiecare 2 mese servià un stolnic dimpreună cu 6 servitori şi ştergătoare. Numărul oaspeţilor aleşi ajungeà la 800. Mâncare bună erà din belşug, vinuri moldoveneşti şi ungureşti după pofta inimei, iar muzica răsunà în amândouă salele, înveselind cu deasila inimile..... Când s'a toastat în onoarea familiei împărăteşti, trâmbiţară goarnele de trei ori de pe balcon, se dădură salve de sineţe şi se descărcară tunurile de 36 de ori. Oastea se întoarse apoi cântând în tabără. După masă începură boierii moldoveni în chiote vesele să joace pe piaţă într'un mare cerc bătrâne şi frumoase jocuri moldoveneşti, cum nu mai văzuseră străinii prin ţările lor....

Pentrucă poporul nu ştià scrie şi ceti, nu

s'au făcut inscripţii, ci s'au zugrăvit pe firme şi pe cele 4 schele tablouri ca să se priceapă fiecare. S'au ales astfel de simboale, cari tălmăceau poporului binele ce-l va aveà sub stăpânirea cea nouă.

Prima icoană reprezintà următoarele: La poarta unei mânăstiri şede un călugăr pe scaun înconjurat de băeţi şi băeţani, pe cari îi învaţă a scrie şi a ceti. Această icoană simbolizà creşterea poporului prin şcoală. Educaţia copilelor erà arătată în josul icoanei printr'o învăţătoare care le deprinde să brodeze şi să desemneze.

A doua înfăţişà lucrarea pământului. De după un deal răsare soarele. Intr'o holdă de secară se văd secerători harnici şi cosaşi ce-şi ascut coasele, taie secara, adună, leagă snopii şi fac clăi. Mai jos se zăresc pluguri cu boi şi ţărani ce grapă.

Pe a treia se vedeau vaci şi cai. Jos o stână bine adăpostită.

Pe a patra erau zugrăvite breslele şi meşteşugul. Rotarii ciocănesc la roate, foiul suflă şi covalii lovesc cu barosul fierul roşu pus pe ilău. Jos se desluşeşte o fabricăde sticlă-

A cincea închipuie negoţul, prin marinari ce conduc corabia pe un râu, fiind încărcată de saci şi de pachete; pe drum trece un chervan tras de şase boi şi plin cu marfă. In josul tabloului se vede un neguţător la tejghea vorbind cu muşterii.

Tabloul al şaselea e al unei gospodării trainice, cu grajd, şură şi cu puïcuri pentru fân şi altă pâne. Gospodarul tocmeşte căruţa, iar gospodina asvârle grăunţe la galiţe, în vreme ce două copile torc din furcă. Jos — ceva ciudat şi de bună samă neînţeles de popor — se vedeau jucători de şah şi o popicărie!

A şaptea icoană înfăţişà scene din viaţa boierilor: în fund, pe un fânaţ, se ridică o casă boierească, iar în grădina cu flori se primblă boieri şi cucoane moldovene, în urma cărora păşesc două slugi. In josul icoanei e chipul unui vizitiu care duce pe stăpânii săi într'o butcă trasă de şease cai...

Seara pe la 6 ceasuri, când se îngână ziua cu noaptea, începură să licărească cele dintâi lampe şi să răsune goarnele de pe foişor: fanfara regimentului Nugent cântà un marş,

iar afară, în tabără, unde ardeau focurile, se desluşeau sunetele înăbuşite ale meterhanelei. Vinul curgeà în belşug, iar poporului i-se împărţì din nou carne friptă şi pâne. Arcul de triumf, cele două intrări din faţă, copacii pentru acăţărat şi îndoita îngrădire a pieţei de serbare străluceau în lumina orbitoare a 5000 de lampe, iar la locuinţa lui Spleny ardeau 30 de felinare de tinichea, văpsite cu roş şi alb, şi toată strada principală, începând dela arcul de triumf şi până la cele 4 schele, erà luminată cu 60 de felinare şi masalale.

Cernăuţul erà împodobit sărbătoreşte. Inaintea caselor se ridicau arcuri, iar deasupra uşilor atârnau frunzare şi ghirlande de flori, pajuri duble sau inscripţia: „Trăiască Maria Theresia şi Iosif al II-lea.

Ceva mai târziu începù să curgă lumea spre podurile cu mâncare şi cu băutură, căci aici se aprinsese un foc de artificii pentru desfătarea mulţimei bete de bucurie, de cântece şi de vin.

Nici jocul n'a lipsit în sara aceea: în locuinţa guvernatorului împărătesc erà bal pentru

magnaţii poloni şi ardeleni. Boierii moldoveni, despărţiţi de subţiratecii străini, jucau jocuri de-ale lor în sala cea mare, unde puteau să-şi facă cheful după obiceiul ţării, sărind şi chiuind în voie. Mazilii şi ruptaşii petreceau în magazinul cel nou, iar prostimea afară, pe când jidovii se 'nvârteau şi ei într'o colibă de crengi făcută anume pentru dânşii. Abià aici li s'au împărţit şi lor bani. Veselia cuprinsese toată lumea, încât nici hoţii nu s'au atins de avere străină, de oarece şi ei erau ameţiţi de-abinele. Sus pe deal, în tabără, ardeau focuri, trâmbiţau goarne sau cântau muzici, iar jos în orăşel se plimbà mulţimea pe uliţe cu tarafuri de lăutari de la casă la casă. Pe la miezul nopţii se potolì totul: luminile şi masalalele se stinseră, numai felinarele mai ardeau în noapte. Rar unde mai auzeai vălmăşagul mulţimei, căci poporul se culcase prin birturi şi conace, pe drumuri sau în casele târgoveţilor cernăuţeni. Numai zingănitul armelor se mai desluşià pe uliţe, căci străjile şi patrulele umblau necontenit încolo şi încoace; caii nechezau câte odată, lovind pământul cu co-

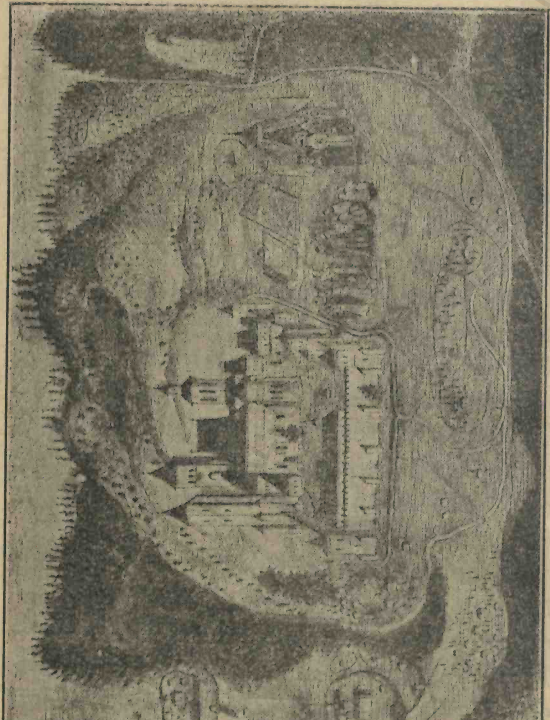
pita, şi câte un cetăţean mai chefliu strigà din când în când „să trăiască împăratul şi împărăteasa!“...

A doua zi (în 13 Octomvrie) primì şi oastea — 1697 de oameni la număr — carne, vin şi pâne. Soldaţii n'au putut să se veselească în ziua trecută, căci au stat sub arme. Intr'aceeaş zi au predat mazilii guvernatorului o scrisoare de mulţămire şi supunere către casa împărătească, iar la 14 Octomvrie se golì tot oraşul de oaste şi de numeroşii săi oaspeţi.

Astfel s'au veselit Bucovinenii şi străinii acum o sută treizeci şi patru de ani, costând acel uriaş praznic la mormântul ţării 20.312 cor. şi 20 bani.

Se povesteşte însă că la Putna, în vechiul lăcaş de odihnă al Marelui Ştefan Vodă, s'au arătat semne în noaptea de 12 Octomvrie 1777, schimbându-se la faţă, de întristare, chipul Voevodului, căci nefirească a fost acea alipire a Bucovinei la împărăţia Austriei.

.....„la miezul nopţii, Buga, clopotul cel mare, a început să sune de sine, întâiu încet, apoi tot mai tare şi mai tare.

Mânăstirea Putna (în sec. XVIII).

„Călugării treziţi din somn se uitară în ograda mănăstirii. In fioroasa tăcere, în sunetul clopotului, ce creşteà treptat, biserica se luminà de sine înăuntru de o lumină stranie şi ne mai văzută. Călugării coborîră într'un şir treptele chiliilor, unul deschise uşa bisericii.... în acea clipă clopotul tăcù, şi în biserică erà întuneric des. Candelele pe mormântul lui Vodă se stinseră, deşi avusese untdelemn îndestul.

„A doua zi Voevodul Moldovei erà atât de mohorît şi de stâns, încât pentru păstrarea memoriei lui, un călugăr ce nu ştià zugrăvì, a făcut copia, ce există astăzi.

„Aprinde-se-vor candelele pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?“ [1]).

---

1) Mihail Eminescu, Nuvele, Iaşi, pp. 156-7.

II.

Aducerea moaştelor Sf. Ioan cel Nou dela Zolkiew la Suceava

(1783)

Amintirea atâtor bărbaţi însemnaţi ai neamului nostru şi atâtea întâmplări vajnice din trecutul Românilor sunt legate de istoria moaştelor acestui sfânt, care este patronul ocrotitor al Bucovinei, încât trebuie numaidecât povestit în istoria acestei ţări măcar modul cum s'au adus aceste moaşte din Galiţia înapoi în Bucovina, ocupată abià de câţiva ani de către împărăţia Austriei.

Moaştele sfântului Ioan cel Nou, care s'a născut în Asia mică în oraşul Trapezunt şi a suferit chinuri de mucenic pentru credinţa lui cea tare în Cetatea-Albă, au fost aduse din acest oraş la Suceava de către evlavio-

sul domn al Moldovei Alexandru cel Bun cu mare alaiu, în 1402, şi aşezate în biserica Mitropoliei, unde au stat multă vreme, până ce, după strămutarea scaunului domnesc din Suceava la Iaşi, în 1564, au fost duse şi ele în noua reşedinţă.

Dar la anul 1686, când s'a coborît în Moldova din pământul Ţării leşeşti (Polonia) trufaşul craiu Ioan Sobieschi cu toate oştile sale de s'a răsboit cu Cantemir-Vodă, pustiind toată ţara şi arzând târgul Iaşilor, fugit-a atunci din Iaşi, împreună cu Craiul, şi Mitropolitul Dosoftei, de frica Turcilor şi Tătarilor uniţi cu oastea lui Cantemir, luând cu sine moaştele împreună cu toate odoarele şi hrisoavele Mitropoliei şi ale Sfântului, aşezându-le mai întâiu în oraşul galiţian Striji*), iar mai pe urmă în Zolkiew, unde au rămas până la anul 1783.

Nu multă vreme după ocuparea Bucovinei de către Austria, şi-a ridicat poporul românesc glasul, în frunte cu episcopul Dositei Herescu şi cu generalul Enzenberg, cârmui-

*) In limba polonă se citeşte *j*, ca *i*.

torul ţării Bucovinei pe vremea ceea, şi au cerut înapoi moaştele şi odoarele cele de preţ — după cum se şi cădeà; dar călugării basiliani din Zolkiew, păzitorii raclei Sfântului, împreună cu episcopul gr. cat. Bielanski, care aveà pe partea sa şi cârmuirea din Galiţia, s'au împotrivit din răsputeri cererei drepte a Bucovinenilor, şi abià după multe certe între amândouă ţările, a hotărît Consiliul de războiu al Curţii împărăteşti din Viena, mai întâiu în toamna anului 1781, iar mai târziu odată pentru totdeauna în 15 Aprilie 1783, ca sfintele moaşte să se dea iarăş Bucovinenilor.

După hotărîrea Curţii din Viena, cu vr'o trei luni mai târziu, a mers, în anul dela mântuirea lumii 1784 în 15 şi 16 ale lunii lui Iunie, Iosif al II-lea, împăratul Austriei, pe la marginea Cordonului (Bucovinei), — poate ca să vadă hotarul, poate ca să cunoască ţara cea nouă alipită împărăţiei sale, — şi a venit şi prin satul ce se numeşte Bosanci şi de acolo mergând şi la Suceava, că nu este departe acel sat de târgul Sucevei, a intrat în biserica fostei Mitropolii, şi privind

Aducerea moaştelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava (1402).

în toate părţile, văzù între altele şi locul în care fuseseră aşezate mai înainte moaştele Sfântului Ioan cel Nou, şi l'a întrebat pe episcopul Rădăuţilor, Kir Dositei Herescu: „Ce loc este acolo?“ Episcopul i-a răspuns, zicând: „Acolo au fost aşezate moaştele Sfântului Ioan cel Nou“. Impăratul, care ştià de cererea Bucovinenilor şi hotărîrea Consiliului de răsboiu al Curţii din Viena, răspunse: „Iarăş acolo, aducându-se, se vor aşezà“.

Episcopul îl chiamă la sine pe ieromonahul Iosaf, proegumen al mânăstirii Putna, în care-i înmormântat Ştefan cel Mare, voevodul Moldovei, şi-i poruncì să se gătească a merge la cetatea Zolkiew pentru aducerea sfintelor moaşte.

Părintele ieromonah Iosaf se pregăti repede de cale şi pornì către Ţara Leşească (Galiţia) spre cetatea Liovului, şi într'o Duminecă, în 30 zile (st. n.) ale lunii lui Iunie, ajunse acolo, fiind şi Meletie arhimandritul mai înainte trimes pentru această pricină. In cetatea Liovului se aflà pentru puţină vreme şi împăratul Iosif al II-lea, care pe-

runci ca două regimente de ostaşi să meargă de cu bună vreme la cetatea Zolkiew, în care se aflau sfintele moaşte, într'o mânăstire a călugărilor basiliani, pentru ca să nu se facă vre-o tulburare în norod.

Acea mânăstire erà drept-măritoare, adică de legea noastră, pe vremea când s'au furat sfintele moaşte în anul 1686.

Deci pornindu-se trimişii şi ajungând într'o mahala a unei biserici asemenea basiliească dela marginea cetăţii Zolkiew, au aflat toată cetatea înconjurată de străjile celor două regimente, cari străji erau atât de sus aşezate, încât se puteau vedeà una pe alta. Şi erà dată poruncă împărătească să steie tot norodul închis prin case, iar care va ieşì afară, să fie împuşcat de străji.

Zăbovind numiţii trimişi la locul acela până la miezul nopţii, li s'a poruncit apoi să pornească cu butca cea gătită anume spre luarea raclei Sfântului. Şi aşà la miezul nopţii au purces cu butca prin întuneric, fără de nici o lumină, petrecuţi numai de un Grec care-i călăuzià. Ajungând cu toţii la întâia strajă, cea nemţească, şi înconjurân-

du-i straja, a vorbit acel Grec, care erà povăţuitorul părinţilor cu mai marele străjii, şi îndată i-a slobozit straja. De acolo mergând înainte şi trecând prin alte străji, cari nu le-au spus nimic, au intrat pe poarta cetăţii, şi mergând către biserica în care se aflau sfintele moaşte, au dat peste altă strajă, care întrebându-i ce caută, i-a răspuns că au venit să-l iee pe Sfântul Ioan. Şi i-a întrebat mai marele străjii: „Dar puteţi să-l luaţi?“ Ei i-au răspuns: „Putem, că avem poruncă împărătească“.

Deci îndată i-a lăsat, şi mergând ei print'o boltă la o uşă, au aflat acolo două catane (soldaţi) cu puştile în spate, cari i-au oprit puţin, până s'a dus unul dintr'înşii unde erà arhimandritul basilianilor sub pază împreună cu toţi ai săi şi i-a dat de ştire. Şi fără zăbavă au venit doi basiliani cu două făclii de ceară aprinse şi îndată au intrat în biserică, unde au aflat pe un comisar împărătesc cu vre-o treizeci de ofiţeri stând împrejurul Sfântului, toţi cu capetele descoperite. Comisarul şi ofiţerii se deteră în lături dinaintea călugărilor ce se apropiau de

racla Sfântului, care slujià în loc de pristol, de făceau basilianii liturghia pe dânsul. Pe raclă se aflau cinsprezece sfeşnice cu făclii, iar la picioare ardeà o candelă mare de argint, şi luând călugării toate sfeşnicele de pe raclă, au cerut cheia raclei şi descuind-o, au ridicat capacul, pe care atârnau pe dinăuntru câteva lucruri de argint: inimi, ochi, picioare, mâini şi alte lucruri de preţ, pe care le jertfiseră cei ce au avut boale şi vătămături la aceste părţi ale trupului lor şi s'au vindecat mai pe urmă cu rugăciunile Sfântului Ioan. Mai erà încă în raclă şi un blid de argint, pe care se aflà scris cu slove de aur: „Vasile Voevod, Domn al ţării Moldovei". Iar banii cari s'au aflat în acel blid s'au dat călugărilor basiliani. Şi făcându-se catastih de toate argintăriile câte s'au aflat în raclă, au încuiat-o iarăş cu încuietoarea ei. Numeroasele hrisoave domneşti însă, uricele de danii şi întăririle, cari erau proprietatea vechii Mitropolii şi se aflau pe atunci în arhiva principilor Radziwill, sunt pierdute până în ziua de astăzi, afară de patru scrisori traduse în nemţeşte.

Ridicându-se racla de către patru Greci papistaşi, cari merseră cu părinţii cei trimişi din Bucovina, unul din călugării basiliani a oprit racla, şi atunci un comisar împărătesc l'a întrebat de pricina opririi : „Alta nu este nimic, domnule, fără numai cerem sinet (revers) dela comisarii Moldovei*), ca nu cumva după vremi să ni se mai ceară vre-odată sfintele moaşte“. Deci socotind comisarii că este cu cale cererea lui, au făcut sinetul, şi iscălindu-se într'însul Meletie arhimandritul şi proigumenul Iosaf, şi punându-şi peceţiile lor, i-au dat basilianului sinetul cerut. Şi îndată au ridicat sfintele moaşte şi au ieşit din biserică, punând racla în butca cea gătită spre această slujbă, şi venind la poarta cetăţii, unde aşteptau cei treizeci de husari călări, i-au aflat tot după cum i-au fost lăsat. Ieşind pe poartă cu toţii, îndată au înconjurat husarii butca : cincisprezece de-oparte şi cincisprezece de alta, şi s'au pornit împreună cu cei ce duceau moaştele, şi mergând până la un han, care erà aproape de Liov cale ca de jumătate de

*) Bucovinei.

ceas, i-au întâmpinat un trimis dela comanda generală din Galiţia, cu poruncă ca acei treizeci de husari să se întoarcă înapoi, iar părinţii călugări cu sfintele moaşte mergând singuri, au intrat în cetatea Liovului. Tocmai atunci ieşià pe altă poartă împăratul Iosif al II-lea ca să meargă la oraşul Brody. Arhimandritul Meletie cu proigumenul Iosaf au mers la Comanda generală anunţând că au sosit cu sfintele moaşte, şi atunci li s'a dat încuviinţare să rămâie până a doua zi, când au plecat mai departe. Butca cu racla Sfântului mergeà înainte, iar în careta din urmă călătoriau cei doi părinţi, şi trecând printr'o adâncătură a Liovului, au ieşit din oraş, fără să-i cunoască nimeni, şi au ajuns până la un târg ce se chiamă Flumaci, unde-i întâmpină o poştă trimisă dela Dosoftei episcopul Rădăuţilor, ca să cerceteze unde se află trimişii, şi ori de s'au luat sfintele moaşte. Răspunzându-i-se la toate întrebările, s'a întors poşta înapoi.

A doua noapte au ajuns la alt târguşor mai puţin însemnat, unde au întâlnit pe secretarul Mihalache, venind iarăş în poştă

trimis fiind de episcop. Apoi s'a făcut rânduială de li s'au dat câte şapte husari, şi purcezând în ziua aceea mai depate, au sosit până aproape de hotarul ce desparte Ţara Ieşească (Galiţia) de Bucovina. O mulţime nenumărată de popor urmà îndărătul butcei cu racla Sfântului, încât pentru ţinerea bunei rândueli a trebuit să li se mai deie părinţilor călugări încă şapte husari din Sniatin. Lângă pârâul Colacin, care desparte Bucovina de Galiţia, au aflat nenumărate corturi întinse pe şes, în cari se adăposteau boieri, târgoveţi, ţărani, călugări şi preoţi ce aşteptau împreună cu episcopul Dositei sosirea moaştelor. De astă parte, în Bucovina, lângă satul Orăşeni, se mai aflau şi 153 de ostaşi călări şi pedeştri sub comanda căpitanului Syll, cari petrecură 5 zile în tabără, aşteptând sosirea călugărilor cu Sfântul.

Voind să treacă părinţii cu racla peste hotar, i-a oprit episcopul Dositei, zicându-le să aştepte până ce va sosì şi generalul Enzenberg, cârmuitorul Bucovinei. Acesta venì îndată, înconjurat de ostaşi călări, şi trecând preoţii racla peste hotar, s'au slobozit în

semn de bucurie şi în cinstea Sfântului ca la 60 de tunuri.

Racla fu înconjurată acuma de toată ostăşimea şi de cei 204 de preoţi, cari cântau cântări bisericeşti, iar în răstimpuri se auziau trâmbiţările gorniştilor şi durăirile toboşarilor tot drumul până la Cernăuţi, unde ajunseră în 10 Iulie, în ajunul Sân-Pietrului.

Toţi cernăuţenii şi oastea le ieşiră înainte slobozind multe tunuri din dealul Cernăuţilor. Şi mergând prin târg, au aşezat moaştele în biserica Sf. Treimi, zidită de marele medelnicer Ilie Herescu, fratele episcopului.

Iar în 25 Septemvrie au fost puse în locul lor de mai înainte, adică în biserica Mitropoliei din Suceava, unde stau până în ziua de astăzi, de călătoresc de două ori pe an peregrini din toată Bucovina, din Galiţia, din Ardeal şi din România, ca să se închine acestor moaşte făcătoare de minuni.

III.

De prin anii 1848 şi 1849.

...Nu-i mult de atunci: vor fi vr'o şasezeci de ani şi mai bine. Şi acum mai afli bătrâni de aceia cari au văzut cu ochii lor acele vremuri de greà cumpănă prin care a trecut mult încercata noastră ţară. Dar tinerii — oameni noi pe acest pământ vechiu — nici nu visează de suferinţele strămoşilor noştri, căci prea uşoară li se pare viaţa şi prea sunt multe ale ei momele.

Erà pe vremea când nu se încuibaseră atâtea mode, nici sărăcie straşnică; când ţăranul, deşi iobag, nu luà calea greà a pribegiei spre America. Pe atunci deputaţii bucovineni din sfatul împărătesc din Viena erau cei mai mulţi ţărani, ca de pildă: Vasile Morgoş din Coţ-

mani, Miron Ciupercovici din ţinutul Humorului, Vasile Cârste din Boian, George Timeş de pe lângă Cernăuţi şi Mihai Bodnar din

MIHAI BODNAR
Fost deputat în camera imperială la anul 1848 şi 1849.

ţinutul Răduţilor. Nu erau tobă de carte, căci învăţaseră buchile dela dascălii ambulanţi, cari

pribegiau pe la răzeşi, pe la popi şi pe la boieri, din casă în casă, dar totuş au lucrat pentru despărţirea Bucovinei din împreunarea necurată cu Galiţia, au cerut slobozenia tiparului şi au desrădicat boierescul, iàr în sfatul împărătesc dela Kremsier au vorbit cu atâta dragoste şi căldură despre durerile ţărănimii împilate, încât toate gazetele nemţeşti şi „Bucovina" fraţilor Hurmuzachi scrieau că „deputaţii ţărani din Bucovina îşi cunosc chiemarea".

Nici poştă îndemânoasă ca acum nu se pomenià, dar nici drumuri de fier, care să aducă străini în ţara noastră; dacă aveai de trimes veşti grabnice la prietenii din ţară sau la cei din Moldova şi din Ardeal, le trimeteai prin curieri sau stafete. Acestea erau nişte căruţe cu două roţi înalte, trase de cai iuţi şi pietroşi, cari ţineau lungă vreme la drum. In căruţă, deasupra lăzii cu răvaşe, şedeà curierul, pe pieptul căruia atârnà arciş o goarnă cu canafi şi cu găitane negre-galbene, care sunt colorile împărăţii. Alături de curier, ghemuit într'un colţ, îi ţinea tovărăşie un soldat înarmat până'n dinţi, care erà pus spre paza scri-

sorilor şi a banilor, căci erà mare primejdie să treci pe acele vremi prin codrii şi zăvoaie pustii. Caii porneau la goană pe drumul de ţară plin de hârtopi, iar curierul suflà în goarnă, ca să se ferească oamenii, şi cu toate aceste se 'ntâmpla să fie zdrobiţi călătorii ce nu se dădeau repede în lături.

Cale de o poştă, adecă atât cât puteà alergà o stafetă până să obosească caii, se aflà o staţie. La staţia poştei erà han pentru călători, grajduri pentru cai proaspeţi şi locuinţa poştaşului. Aici dehămau curierii caii cei vlăguiţi şi luau alţi olăcari, împărţiau şi luau scrisori şi îmbucau ceva pentru drumul cel lung. In Suceava erà poştăriţă Popovicioaia, o văduvă bogată şi frumoasă, care aveà poştă lângă biserica unită, două hanuri alăturea şi grajduri pentru vr'o treizeci de cai, frumoşi şi graşi cum e linul.

Birjari cu trăsuri arcuite nu se aflau în Suceava, tot aşà în toată ţara Cordonului (Bucovinei). De plecai undevà la drum pe vreme lungă, năimiai un Jidov prăpădit — căci ei singuri erau cărăuşi — cu o haraba hârbuită, trasă de doi cai slabi, prin cari treceà

vântul, şi acoperită cu o covergă veche, afumată. In coşul harabalei puneai fân sau paie, ca să nu te scuture aşà de tare „rădvanul“, te rugai lui Dumnezeu să vii înapoi cu ciolanele întregi şi haide băiete, căci bun e Domnul şi meşter e dracul.

Dar să fi avut graba cea mai mare, trebuiai să te supui toanelor cărăuşului tău, căci îndată ce înserà şi-l prindea sabăşul pe cale, să-l fi tăiat pe jupân şi nu se mişcà din loc. Dumnealui se oprià într'un sat sau la vr'un han jidovesc din câmp, îşi făceà rugăciunile de seară şi apoi se culcà; iar ţie nu-ţi rămâneà alta, decât să înjuri toţi patriarhii şi bătrânii poporului lui Israel, începând cu Avram şi sfârşind cu rabinul dela Sadagura.

Oraşul Suceava nu erà aşà ticsit de Jidovi ca acuma, căci până la anul 1848 n'aveau drepturi ca ceilalţi supuşi ai împărăţiei. Ei locuiau separaţi de ceilalţi târgoveţi, în cartierul lor numit „Ghetto“, unde mişunau ca viermii. La sărbători bărbaţii îmbrăcau caftane lungi, iarmurcă de mătasă şi pălărie de catifea, iar în picioare pantaloni strâmţi până la genunchi şi colţuni albi. Fetele purtau

cordele cusute cu fir de aur şi de argint, caţaveică cu blană, iar pe cap, dela tâmple'n sus, aveau nişte coarne de argint groase de un deget şi lungi de o şchioapă; grosimea şi lungimea lor atârnă dela avuţia celei ce le purtà. Astfel îmbrăcaţi ieşiau în sabăş sau în alte zile de sărbători la primblare pe stradă. Semnele până unde aveau dreptul să se plimbe, erau nişte sârme de-acurmezişul străzii, ca la stâlpii de telegraf. Şi acuma se mai văd în Suceava semnele acele, şi anume pe uliţele ce duc spre satul Bosanci, spre mahalaua Arenilor, spre mânăstirea armenească Zamca şi spre gara Iţcani.

In partea târgului despre asfinţit şi miezul nopţii era cartierul Armenilor pacinici, cari aveau casa cu cerdac dinainte şi fete oacheşe şi frumoase; ei erau negustori chiaburi şi isteţi, mai ales băcani, cu prăvălii în vatra târgului. Unii ţineau şi hanuri, precum şi cofetării întocmite după gustul vremilor acele, unde vindeau îngheţată, şerbeturi şi plăcinte turceşti, rahat, alviţă, dulceaţă şi alte bunătăţi. Ei singuri mai păstraseră vechiul port al işlicelor, mari cât o baniţă, de aveau ce

face haz târgoveţii români; se îmbrăcau cu giubea şi cu antereu şi se încălţau cu târlici, iar Armencele mai ţineau în modă neîndămânosul crinolin ce'nfoià rochia ca o turlă de biserică. Păcat că această naţie de oameni, cu care se'nvoiau Românii atât de bine, s'a stins încetul pe'ncetul, aşà că acuma se află numai vr'o cincisprezece familii în vechiul lor cartier; mulţi au sărăcit şi au pribegit din pricina vestitelor incendii ce-au pustiit „târgul" armenesc din Suceava în mai multe rânduri.

Românii erau meşteşugari, împărţiţi în bresle, bogaţi şi ei, cu locuinţa în vatra târgului, nu ca acuma în mahalale şi prin suburbii. Portul lor erà asemene cu al Armenilor, afară de işlice. In mahalaua Cutului de lângă Areni erau şi lucrători de pământ, iobagi ca şi ţăranii. De-oparte, cam pe lângă biserica vechei mitropolii, unde se păstrează moaştele Sfântului Ioan cel Nou dela Suceava, erau împrăştiate şi vr'o douăzeci de fumuri ţigăneşti, în care trăiau fierarii şi lăutarii târgului. Nemţi erau puţini şi mai toţi funcţionari.

Paza oraşului erà încredinţată desetnicilor (poliţiştilor), înarmaţi cu săbii şi cu suliţi, iar la ţară ţineau ordine în public vatamanii (jandarmii călări). Pentru ţinutul Sucevei se alegeau numai doi vatamani; pe la anul 1848 erau rânduiţi fioroşii Budean şi Rot, care erà Neamţ; aceştia cutreerau călări, zi şi noapte, prin toată împrejurimea Sucevei, ca să pedepsească cu bătaie pe clăcaşii ce nu ieşiau la robotă (boieresc) şi să bage hoţii în fiare. Purtau la oblânc două pistoale grele ferecate în alămuri galbene, la şold aveau sabie şi'n spate puşcă lungă cu cremene. Dimpreună cu mandatarii, cari erau notarii dela sate, băteau ţăranii la scară cu harapnice de piele, încât le sfâşiau bucăţi de carne de pe trup şi veneau câinii să lingă sângele de sub scară.

In Suceava oamenii trăiau în pace şi se 'nvoiau bine între olaltă, dar în anul 1847 nu se făcuse pâine în ţara întreagă şi de aceea erà mare groază de foamete. In anul următor dădù o secetă cumplită, de secară toate izvoarele şi fântânile, până şi cea dela Areni dimpreună cu şipotul oraşului, a cărui apă vine pe sub pământ tocmai de pe dealul

Tătăraşilor. Mai rămăsese numai fântâna din ograda mânăstirii Zamca, cu apă destulă şi rece cum nu afli pe toate meleagurile acele. Pe cer se iviră semne: stele cu coadă şi pânze de foc ce fluturau noaptea dinspre asfinţit. Zodierii şi vracii, cari totdeauna au înfricoşat lumea cu porogăniile lor, ziceau că au să vie peste ţară multe plăgi: lăcuste, foamete, boale şi la urmă chiar răsboiu. De astă dată li s'a împlinit prorocia.

Deodată cu vânturile cele calde ce băteau din jos, veniră roiuri mari de lăcuste. In ziua când s'au ivit, erà o arşiţă grozavă, de nu puteai merge desculţ pe drum, căci te frigeà colbul. Iată însă că fără de veste se întunecă soarele deabinele, iar oamenii auziau prin văzduh pârâiri ca de trestie uscată când o calci cu piciorul: pe sus treceau nouri grei de lăcuste înspre văile Siretului, ale Prutului şi ale Nistrului, unde au ros alăturea cu pământul cele din urmă rămăşiţe de holde. Pe ţarinile Sucevei nu s'au lăsat, căci sburau prea sus, numai cele obosite de îndelungata cale peste ţări şi ape, căzură la pământ. Oamenii le luà în mână, privindu-le cu mirare,

căci pe aripele lor aveau nişte semne ciudate. Toţi ziceau că-s slove; unii mai fricoşi şi bisericoşi, credeau că sunt slove trimise din cer ca să se pocăiască oamenii; alţii iarăş, cari auziau şi toaca din cer, socoteau că-i vre-o scrisoare dela vre-un fel de oameni, căci ziceau ei: pe podul pământului sunt multe feluri de naţii şi de limbi, şi anume în toată lumea sunt şaptezeci şi şapte şi jumătate de naţii: şaptezeci şi şapte sunt naţii întregi ca şi noi, iar jumătate de naţie sunt Ţiganii. De aceea oamenii căutau cărturari bătrâni să le deslege slovele acestea. Şi cine erà mai iscusit cărturar în Suceava, decât Serafim Cărăşel, diacul dela biserica Sfântului Neculai, care „ştià limbă“ şi ţinea gazetă? Umblase lumea în lungiş şi în curmeziş, când fusese douăzeci de ani cătană la împăratul; a fost cu împăratul Napoleon Bunaparte în ţara Moscalului şi a Praisului, apoi se bătù în oastea împăratului nemţesc dela Beciu cu Franţujii, ba fusese chiar şi în Paris. Dar Serafim erà un pezevenchiu şi jumătate, care ştià să scape din încurcală, spunând că nu-i bine de cercetat voinţa lui Dumnezeu,

şi că el se teme să nu-l trăsnească din senin, dacă va deslegà slovele cele ciudate.

Din pricina secetei — căci nu plouase de lungă vreme — şi a lăcustelor, izbucnì o foamete cumplită. Mai ales în nordul Bucovinei oamenii mâncau acum de luni întregi mămăligă cu jir măcinat şi amestecată cu rugumătură de fierăstrău. De băut beau apă fiartă cu ciocani de păpuşoiu. Zile întregi rătăciau pe câmpii după macriş şi prin păduri după jir. Mai târziu, când bântuia răsboiul între Unguri şi între împăratul, se urcase preţul bucatelor grozav de mult, şi erà şi lipsă de bani, căci „toţi banii de aur şi argint erau trimişi în ţara Talianului şi la Ungur“, cum ziceau bătrânii. Nici bani mărunţi nu erau în ţară. Pe atunci umblau nişte bancnote de hârtie în preţ de un franc, care se chemau un „leu şain“. Spre a se ajutà, la nevoie, oamenii rupeau o astfel de hârtie în patru părţi şi un sfert se chema grivnă: cele ungureşti erau roşii, iar cele împărăteşti negre.

Pe lângă toate aceste nenorociri mai venì şi holera să nimicească ce a mai rămas pe urma foametei. Cumplita boală izbucnì mai

întâi în Galiţia, de unde se răspândì cu iuţeala fulgerului şi în Bucovina. Vânturile cele calde duceau germenii bolii prin toate colţurile ţării. Dar mai aprig bântuià în Suceava, unde murià tot al doilea om, până şi copiii. Cioclii umblau prin oraş cu căruţele lor negre, dela casă la casă, şi întrebau ori de nu sunt bolnavi sau morţi în familie, ca să fie îndepărtaţi din mijlocul celor sănătoşi.

Spre a nu se molipsì, oamenii se afumau cu băligar de vită şi cu ierburi uscate, iar dinaintea uşii se aflà un hârgău cu apă, peste care trebuià să treacă fiecare, când intrà în casă. Se iscă atunci zvonul că holera e o femee cu părul despletit, frumoasă, dar palidă la faţă, şi umblă pe hotare, arătându-se străjerilor noaptea. Dacă o primeşti şi-i dai de mâncare, apoi nu se atinge de căsenii tăi; iar dacă o alungi, trebuie numaidecât să-ţi moară cinevà. Iată însă că atunci se rătăcì prin târgul Sucevei — Dumnezeu ştie de unde — un bătrân voinic şi roşcovan la faţă, ce colinda din casă în casă şi învăţà lumea să fiarbă spini albaştri de holeră şi să beà fiertura, ca să scape de boală. Oa-

menii îl ţineà de sfânt şi nimeni nu-i ieşià din cuvântul lui. Cu apropierea toamnei, se schimbă boala şi nu erà aşà de primejdioasă: rar unde se auzià că a picat cineva. Iarna apoi puse capăt acestei plăgi, care secerase aşà de crud în rândurile omenirii.

Dela o vreme se zvonì prin Bucovina că în Ţara franţuzească şi pe la Viena e prăpădenie, se surpă temeliile drepturilor boiereşti, că „dobitocul" de ţăran cere şi el să fie om, că se pustiesc şi se ard moşiile domnilor şi curge sânge. . . Sucevenii se strângeau cârduri pe drumuri, vorbeau, şopteau şi clătinau din cap. Tot la zece zile venià stafeta cu gazetele dela Beci şi dela Cernăuţi, cu foi volante şi cu lexicoane întregi, în care li tălmăcia pe înţelesul tuturor ce-i acea „constituţie, parlament, deputaţi" şi alte bazaconii, despre care nu auzise neam de neamul lor. Şi în Bucovina erau nemulţumiţi ţăranii, căci multe din jalbele trimise la împărăţie, prin deputaţii ţărani, n'au fost ascultate. Se mai povestià iarăş că în munţii huţăneşti se ridicase „craiul" Cobiliţă cu Huţanii săi, pustiind şi arzând moşiile domnilor, că ar fi ţinut la

Vijniţa o adunare numeroasă de Huţani, că scotià vornicii (primarii) din vornicie şi puneà alţii în loc, luà bir câte o dimirlie de porumb şi douăzeci de creiţari de om, şi precum că s'ar fi cu o gardă de Huţani tineri, înarmaţi cu ciomege şi cu suliţi. Ba ce-i mai mult, că ajutà pe Unguri pe sub mână împotriva împăratului, care trimese oaste să răscolească munţii huţăneşti şi să-i spânzure pe buntujnicii de Huţani. Chiar Cobiliţă singur a murit de ştreang mai târziu. Şi colonia ungurească Hadicfalva de lângă Suceava se răsculase, aşà că groaza de năvala ţăranilor în oraşe creşteà pe zi ce merge. Mai ales Jidovii se boceau de frică pe străzi, îşi strângeau catrafusele ca să plece, dar tot pe loc rămâneau.

Pretutindeni erà clocot şi fierbere mare şi toţi aşteptau să se surpe temeliile lumii celei vechi şi să răsară alta nouă. In Moldova, la Iaşi, se ridicară boierii cei tineri contra stăpânirii, dar fără ispravă, căci mulţi au fost prinşi, iar alţii trimişi în surgiun. In Bucovina se dăduse poruncă pe la toate cerdacurile din ţară, ca să lase graniţa deschisă

pentru toţi boierii fugari din ţara Moldovei. Necontenit soseau în Suceava peste graniţă bejenari în chervane grele braşoveneşti, ferecate cu lanţuri şi înconjurate de feciori călări şi înarmaţi până în dinţi. Stăteau o zi două în Suceava, se închinau la moaştele Sfântului Ioan, se îngrijeau cu de ale gurii, şi apoi carele greoaie plecau scârţâind spre Cernăuţi, unde casele marelui vornic Dexachi Hurmuzachi îi găzduiau mai pe toţi boierii fără ţară. Acolo petreceau: Vasile Alexandri cu fratele său Iancu, apoi Domnitorul de mai târziu Alexandru Cuza, Costache Negri dimpreună cu două surori ale sale, care erau călugăriţe, Kogălniceanu, principele Moruzi, George Sion, cântăreţul limbei româneşti, şi atâţia alţii. In tovărăşia acestora mai veni şi Aron Pumnul, luminătorul Românilor bucovineni, care, rupt de oboseală şi slăbit în urma boalei de holeră de care suferise, numai cu mari greutăţi putù trece graniţa dinspre Moldova, intrând în puterea nopţii în Cernăuţi. Şi George Bariţ, liberat de familia Hurmuzachi din ghiarele sbirilor lui Barco, află refugiu în „sânul lui Avram",—după cum

numiau surgiuniţii casa bătrânului şi bunului Doxachi.

In toate dimineţile, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, îmbrăcat în antereu şi cu giubea, cu fes pe cap şi încins cu un şal de mătasă, încălecà pe un cal focos ce jucà sub călăreţ şi colindà pe la conacurile boierilor pribegi, chiemându-i la cafeaua de dimineaţă cu cuvintele poetului Alexandri:

„Voi ce staţi în adormire, voi ce staţi în nemişcare,
N'auziţi prin somnul vostru acel glas triumfător? etc.

De alfel nu le mergea rău pribegilor, ci dimpotrivă, după cum ne povesteşte Iraclie Porumbescu, surgiuniţii petreceau foarte bine în Cernăuţi, numai în banchete şi petreceri, de s'au fost spăriat Cernăuţenii de galantomia boerilor „valahi".

Alte dăţi mergeau în cete prin grădina publică, cuprinşi pe după cap şi cântând Marsilieza, de se uitau trecătorii cu gurile căscate după dânşii.

Pentrucă în ţară erà puţină oaste şi n'aveà cine să ţie ordine în publicul ce păreà foarte agitat, se formară garde naţionale prin toate

oraşele. In ziua în care se răspândi vestea că şi Suceava are voie să-şi facă o gardă naţională de cetăţeni, colindă pe uliţele târgului un crainic însoţit de un toboşar şi de un gardist, ce poftiau lumea să intre în gardă. Cetăţenii lăsară teşghelele, calupul şi acul şi alergară de bunăvoie în rândurile gardiştilor. Mai ales erau mulţi Români şi Armeni tineri, cari stăteau alături cu bărboşii staroşti de isnafuri sau bresle. Căpitanul întregii gărzi erà berarul jidov Fischhoffer, scurt şi gras cât o bute. Garda erà împărţită în două părţi: o parte se deprindeà în meşteşugul armelor pe imaşul Mirăuţilor, sub conducerea lui Fischhoffer, cealaltă însă în târgul vitelor de lângă Areni, sub ascultarea lui Serafim Cărăşel, diacul dela biserica Sfântului Nicolai. Uniforma gardiştilor erà: pantaloni surii de dril, tunică albastră cu parole roşii, adică cu colorile ţării; pe cap purtau o pălărie mare calabreză, cu un fionc roş-albastru, cu pănaş şi cu numărul companiei. Cei mai mulţi aveau săbii şi suliţi şi numai foarte puţini se procopsiseră şi cu o puşcă ruginită sau cu o pereche de pistoale vechi. Pe dealul Tătara-

Fraţii Hurmuzăcheşti.

şilor se uniau amândouă companiile şi făceau „manevre“. La început îi muştruluià Fischhoffer pe toţi gardiştii, dar mai pe urmă nu voiră să asculte de Jidov, care nici nu se pricepeà la comandă, şi de aceea îl aleseră toţi într'un glas pe Serafim Cărăşel căpitan, care cunoşteà meşteşugul armelor în fel şi formă.

Indată cum veni diacul la cârmă, puse numaidecât pe gardişti să meargă în pas alergător, spre hazul tuturora, căci fostul căpitan, gras cum erà, de-i atârnà bărbia peste guler, rămâneà totdeauna în urmă gâfâind. Noaptea patrulau pe stradele din vatra târgului şi pe la margini, dar de cele mai multe ori se înfundau în vre-o cârşmă „la şapte draci“ şi „la Craiul negru“, unde cinsteau vin de contrabandă adus din Moldova şi ascultau palavrele lui Serafim Cărăşel, care, după cum zicea el, numai în piatră seacă n'a fost.

In Cernăuţi şi seminariştii şi liceenii din clasele superioare făceau parte din garda naţională a oraşului.

Viaţa în Suceava erà foarte neliniştită, mai ales în zilele de târg, Joia şi Dumineca.

Pe piaţă la „Bărbunc"[1]) se auzià cântând muzica, iar lumea năvălià ca la comedie într'acolo. In mijlocul pieţei stà la o masă ofiţerul „Bărbuncului" c'o condică lângă dânsul şi cu o lădiţă plină de bani, iar jos se aflà o ladă mare cu chipie ostăseşti. Prin prejur jucà o roată din cei mai frumoşi şi mai voinici soldaţi minunate jocuri de prin ţări străine şi lăudau viaţa din tabără ; nu lipseau nici vivandiere frumoase, care închinau cu plosca plină de vin la toţi volintirii recrutaţi şi se sărutau cu dânşii. Lumea se ferià de „Bărbunc" ca de foc, dar totuş erau unii cari cădeau în capcană, căci inimă de piatră să fi avut şi tot nu te-ai fi stăpânit, când vedeai cum cătanele luau la joc pe cele mai frumoase fete din împrejurime, ca să atragă feciori. Iai mulţi dintre aceştia aveau drăguţe şi nu puteau suferi ca ele să joace cu cătanele cele străine, de aceea se prindeau şi ei în joc lângă dânsele. Jucai un joc, două, apoi doi căprari cât bradul te

---

1) Bărbuc înseamnă recrutare şi vine dela cuvântul nemţesc Werbung.

duceau de subsuori cu vorbe dulci la o vivandieră, care te cinstià din ploscă şi-ţi dedeà buzele ei supţiri şi roşii. Ofiţerul îţi puneà pe dinapoi şapca 'n cap şi erai de acum vrând nevrând cătană la împăratul. Scumpă însă erà pe atunci sărutarea unei guri frumoase, căci doisprezece ani trebuiai să porţi raniţa împărătească în spate tocmai prin fundul lumii, pela Beciu (Viena) şi în Lombardia. De aceea volintirii erau bociţi de neamurile şi de drăguţele lor ca şi morţii. In vremea asta, vestita bandă a lui Grigore Ţiganul ziceà să-ţi rupă inima, iar feciorii, după ce erau juraţi sub steagul cel mare ce fluturà în mijlocul pieţei, se cuprindeau de după cap şi cântau din gură, însoţiţi de plânsul nevestelor şi al drăguţelor :

Vino mândră pân'la cruce
De vezi Neamţul cum ne duce,
Că ne duce ca pe boi
Şi ne tunde ca pe oi,
Ne-aruncă păru'n gunoi,
Vai, săracii, vai de noi!..

Aveà toată dreptatea, bieţii, să se vaiere, căci grea erà slujba cătăniei pe vremile acele,

şi cea mai mică greşală o pedepsiau Nemţii cu „stroiul“. Pedeapsa asta crudă se aplicà în modul următor: pe toloacă sau într'o ogradă se aşezau ostaşii, cincizeci sau o sută la număr, în şiraguri, formând o uliţă strâmtă. Dinaintea lor ţineau cu stânga puşca, iar în dreapta aveà fiecare câte o nuia de loză. Cel ce aveà să treacă prin „stroiu“, îşi desbrăcà trupul de sus pân' la brâu, şi păşià dela un capăt la altul al uliţei, ca să aibă când să-l croiască fiecare soldat cu nuiaua peste spatele goale. Dacă cel pedepsit păşià dintr'un capăt, atunci în partea opusă băteà un tambur toba, ca să nu se audă strigătele de durere ale osânditului: tot astfel băteà toba alt toboşar, când osânditul se întorcea înapoi.

Drumul încolo şi înapoi se numia o „uliţă“. Cătanele mai bătrâne, cari nu erau aşà de haine la 'inimă ca tinerii, rupeau nuiaua de se ţineà numai în coajă şi în locul rupt puneau policarul dela mâna dreaptă, aşà că varga se îndoia tare când loviau pe cel bătut, însă nu-l dureà mai deloc. După ce făceà osânditul uliţele hotărîte, i se puneà pe

spate o prostire înmuiată în slatină, ca să scoată „focul“ dintr'însul şi ca să nu leşine sau să piardă sânge prea mult.

In mijlocul gălăgiei iscate din pricina „Bărbuncului“ se oprià câte o stafetă cu caii plini de spume, ce aducea veşti din împărăţie şi de pe câmpul de răsboiu din Italia. Se adeverise în fine vestea că „craiul“ Kossuth se ridicase împotriva împăratului cu oaste, că în Ţara ungurească e resmeriţă straşnică, împăratul e dovedit şi Ungurul vrea să intre în ţară.

Urmarea a fost că se desrădicară gardele naţionale şi se confiscară toate armele, căci peste întreaga ţară s'a fost decretat stare de asediu. Erà oprit chiar de vândut seceri, topoare şi furci, iar oamenii n'aveau voie nici măcar să poarte cuţite lungi de vânătoare pentru spintecat cerbii. Dela zece ceasuri seara trebuiau să fie toate uşile închise şi lumina în casă stinsă; pe uliţi umblau patrule de cătane, cari împrăştiau orice strânsură de oameni, chiar ziua în amiaza mare. Petrecerile aveau să dureze numai până la miezul nopţii şi atuncia încă în prezenţa

mai multor vătăjei. Paşapoartele bejenarilor ce treceau granița în Cordon erau foarte minuțios revizuite. Țăranii cari aveau trăsuri trebuiau să meargă la „Voşpont"[1]) şi să ducă merinde cătanelor. Cei ce se codeau, căpătau cătane jecuți (executori) în casă, până erau siliți să plece cu carul. Carele aceste erau greoaie şi aveau două proțapuri: când se apropià duşmanul dintr'oparte, oamenii dejugau boii şi-i puneau la proțapul dindărăt, căci din pricina drumului celui rău nu erà chip să întorci carul.

Ca din senin se răspândì intr'o bună dimineață vestea că oastea împărătească se bate cu „Craiul" lângă granița Bucovinei dinspre Ardeal. De fapt însă se luptà colonelul Urban cu insurgenții generalului unguresc Bem. Urban aveà puțină oaste, dar vitează, compusă aproape numai din grenadiri şi grăniceri români. Despre aceşti Români vorbeşte Urban într'o scrisoare către maiorul Wieser, când zice: „Românii sunt oamenii dracului; ei merg ca diavolii". De

[1]) Vorspannwagen=care de transport.

fapt aşà şi erà: trupele de Români ale lui Urban făcuseră într'un singur marş, în aceeaş zi, dela Dorna Candrenilor până la Murăşeni şapte mile nemţeşti! Altă dată se lăţi svonul că colonelul Urban s'ar fi retras dinaintea Ungurilor, cari au intrat pe pământul Bucovinei şi că au ajuns până la Podul verde dela Dorna. O spaimă ne mai pomenită îi cuprinse pe cei dela sate; cei mai mulţi îngropară averile în zemnice făcute în pământ şi ascunseră banii sub cărămizile vetrei, apoi alergară cu puţinul avut ce-l puteau duce, spre munţi. Urban însă cu cei 1800 de oameni ai săi şi cu puţină artilerie a stat vre-o cinci săptămâni dela sfârşitul iernii anului 1848 în Câmpulung, aşteptând ajutoare. După câteva isprăvi milităreşti s'a retras mai spre Vama, dar mulţi feciori cădeau de lungoare (tifos) şi afară de aceasta erau lipsiţi de vestminte şi de mâncare.

Sucevenii stăteau zi şi noapte pe ruinele cetăţii, fumau şi povesteau, ca oamenii ce n'au de lucru, când se întâmplă ceva straşnic, ci tâlcuiesc în fel şi formă orice întâm-

plare sau veste cât de neînsemnată. De pe cetate se auzià noaptea când bătea vântul dinspre munţi, cum bubuie tunurile lângă Prundul Bârgăului şi Poiana Stampei; zice că cel ce aveà ochi buni zărià cum se deschide cerul uneori, ca tăiat de o sârmă de foc. Din oraş plecau noaptea boierii şi neguţătorii cei bogaţi, încărcând scumpeturile lor pe care braşoveneşti, ferecate cu lanţuri şi apucau calea spre ţara Muscalului, unde erà linişte, lăsând acasă numai slugile şi odăile pustii. Săracii însă, cari n'aveau ce pierde, rămaseră să-şi apere pământul, care la moarte aveà şi aşà să le astupe gura cea flămândă.

Dar iată că Muscalul se hotărî să treacă granița cu oastea sa şi să-i ajute împăratului. Ştirea despre asta venise încă prin Mai 1849, când se porunci ca în toată ţara să se strângă proviziuni de fân, de ovăz, de pae, şi să se cumpere vite pentru înjunghiare. Mai ales s'au adunat cantităţi uriaşe de rachiu: în Suceava erau vre-o 3000 de vedre de rachiu pentru oştirea muscălească, căci, după cum se ştie, cătanele sfintei Rusii sunt

beţivani de aceea care-şi vând şi nevestele pentru rachiu.

In ajunul zilei când aveau să sosească în Suceava Muscalii, umblà un pristav pe uliţe cu poruncă dela comună că a doua zi să nu treacă trăsurile şi oamenii pe calea ce ducea spre Tătăraşi; să se strângă tărăbile de pe lângă drumuri, iar „plozii" să stea acasă, pentru ca să nu cadă în picioarele cailor. Óraşul erà bucşit de lume streină, căci a treia zi erà iarmaroc (bâlciu) şi sărbătoare, anume Sf. Ioan cel Nou dela Suceava, care-i patronul ţării, şi de aceea se adunase mulţime de peregrini din ţări depărtate. Tocmai dela Zolkiew din Galiţia veniseră, pe jos şi în trăsuri, Rusniaci, cu picioarele însângerate de cale; printr'aceştia se amestecau ţărani din Maramureş cu sărici miţoase, Huţani unsuroşi, ai căror cioareci păreau însângeraţi, Lipoveni voinici în ciudatul lor port de pe atunci, cu pălării înalte cât o cofă şi curmate pe la mijloc, Jidovi şireţi şi iuţi cum e prâsnelul, cari amăgeau lumea cu marfă proastă: felurite

limbi loveau auzul şi nenumărate feluri de porturi ciudate împestriţau uliţele vechiului oraş. Prin spuza asta de oameni se furişau, tăcuţi cu nişte umbre, călugări în rasele lor cafenii, cu feţele smerite şi uscate de atâta post şi rugăciune, veniţi de pe la mânăstirile din ţară şi dela Sfântul-Munte. Unii vindeau icoane ce 'nchipuiau muncile iadului sau judeţul din urmă, alţii iarăş făceau negoţ cu ierburi şi cu „lacrămile" Maicii Domnului, ce cresc pe sfântul mormânt din Ierusalim. Oamenii făcuseră greaua şi îndelungata cale ca să se vindece la moaştele Sfântului de boalele ce-i chinuiau, să plătească slujbe pentru sănătatea lor şi a neamurilor şi să ducă cu dânşii câteva crengi verzi, de tei sau de plop, cu care va fi împodobită racla muceniculni. Oraşul vuià şi se sbăteà ca o mare înfuriată, a cărei ape ameninţă să iasă din matcă.

Dimineaţa de 13 Iunie a anului 1849 erà frumoasă şi senină. Orăşenii şi streinii se suiră pe ruinile cetăţii, ca să poată zărì mai degrabă cele dintâiu şiraguri de Muscali,

alţii însă merseră lângă măreţul pod[1]) de peste apa Sucevei, ca să-i vadă mai degrabă.

Intr'adevăr, în zori de zi, se înalţă departe, pe drumul împărătesc ce vine prin Mileşăuţi spre Suceava, un nour de colb. Lumea

[1]) Erà acest pod o minune de meşteşug cum nu mai afli altul în ţara noastră. Deasupra erà acoperit cu draniţă, iar pe delături aveà fereşti, şi o lungime de 300 de paşi. Inăuntru ardeau lămpi zi şi noapte, ca să i se vadă călătorului. Meşterul îl clădise numai din lemn de ştejar pe căpătâiu tare de piatră. Spre apărarea podului de puhoaie şi de năvala sloiurilor, se făcură astfel de întocmiri, încât se frângeà ghiaţa; credeau oamenii că această puternică clădire făcută de împărăţie în secolul al optsprezecelea va durà încă veacuri, dar marele puhoiu din anul 1803 l-a rupt în Iunie la 3 ore după miezul nopţii. Un călător străin*) dela începutul secolului al 19-lea scrie că a auzit următoarea poveste despre acest pod minunat. Pe când Bucovina făceà încă parte din Moldova, trăià în Suceava un paşă turcesc, care aveà o iubită dincolo, peste apa Sucevei, şi când înserà, încălecà şi treceà apa călare de ceea parte. Câteodată însă ploua la munte şi se umflau apele aşà de tare că că nu puteà trece dincolo, unde-l aşteptà iubita lui, şi de aceea a pus să zidească acel pod.

*) V. Batthyani.

strigà: „Muscalii! Muscalii!“ Lângă Iţcani se desluşì şiragul nesfârşit de Cazaci şi de care de transport ce se apropiau încet, dimpreună cu nenumăraţii peregrini din Galiţia. La apropierea lor începură să tragă clopotele dela toate bisericele. In Suceava, ferestrele şi porţile erau ticsite de oameni; unii se agăţară pe case, pe copaci chiar, ca să poată privì mai bine. Cazacii, cu chivere înalte, erau îmbrăcaţi în tunice albastre-întunecate şi înarmaţi cu suliţe lungi şi cu carabine. Veneau câte opt în rând, călări pe cai sirepi şi frumoşi, cum numai pe stepele Donului şi ale Volgei pot creşte. Fiecare regiment aveà caii numai de o coloare: acù se părândà unul cu cai negri ca noaptea, apoi altul cu roibi, al treilea aveà caii albi ca neaua, şi aşà mai departe. Muscalii erau oameni înalţi şi voinici, dar îi sluţeau ochii lor mici şi feţele pătrate, urîte, care erau pline de colb.

Cum intrară în oraş, începură să cânte cântece de răsboiu: fiecare companie aveà corul ei, iar cântarea se răspândià dela companie la companie, dela regiment la

regiment, până spre capătul oştirii ce nu se zăria din cauza colbului. După amiazăzi, pela ojina cea mică, intrară cele din urmă rânduri de Muscali ce călăreau dinnapoia carelor de transport. Pe Tătăraşi au întins corturi lângă corturi, de ajungeà tabăra lor până în marginea satelor Ipoteşti şi Lisaura. Indată se ridicară fumuri din tabără, oamenii mişunau încoace şi încolo, ducând caii la adăpat, de gândeai că vor soarbe toate pâraele de pe lângă Suceava. Prima ispravă ce-au făcut-o, a fost când s'au slobozit vre-o câţiva Cazaci în lunca Sucevei, unde păştea o cireadă de vite, din care au furat vre-o zece: le mânau călări la deal, fluturând din săbii. Le-au jupuit de piele şi le-au scos măruntaiele, apoi întregi le-au răsturnat în uriaşele cazane ce clocoteau şi ale căror gropi se mai zăresc şi acuma pe Tătăraşi. Inainte de masă au cinstit fiecare din ei câteva rachiuri din cele 3000 de vedre ce se aflau în buţi uriaşe, aşezate pe roţi înalte. Precum se petreceau credincioşii în ograda mânăstirii pe sub racla Sfântului, aşà se petreceau Muscalii pe sub buţile cele

mari, din care li se împărţià fiecăruia câte-o cinzeacă de rachiu; apoi se duceau la coveţile pline de carne şi de crupe. Spre seară, când tocà la mânăstire de vecernie, căpătară o parte dintr'înşii voie să meargă prin oraş ca să se închine la racla cu moaştele mucenicului. Unii se rugau, iar alţii târguiau prin oraş rachiu şi undelemn în ulcioare strâmte la gârlici, dar largi la fund. In ulcior puneau un burete şi astfel colindau dela tarabă la tarabă. Dădeau neguţătorului nişte bancnote de schimbat, şi dacă n'aveà să schimbe, Muscalii turnau rachiul înapoi, mergeau în tabără să stoarcă buretele într'un pahar, apoi iar se sloboziau în oraş cu ulciorul. Despre multe hoţii de-ale Cazacilor povestesc şi acuma bătrânii; între altele erà şi furatul fânului. Ţăranii vedeau că se mişcă pe câmp căpiţele de fân, nu ştieau însă de ce. Pricina erà următoarea: doi Cazaci se băgau sub căpiţă, ridicau prepeleacul cu fân în sus ca pe-o umbrelă, iar fânul atârna în jos ca o rochie...

Pe la nouă ceasuri seara începură pe Tătăraşi să trâmbiţe goarnele strângerea, ca

să se strângă cătanele de prin cârşme. Oraşul vuià mai departe de tânguirile fluerelor şi ale flaşnetelor, de ţipetele comedianţilor şi de strigătele răguşite ale precupeţilor. Pe păreţii mânăstirii erau lipite lumânări aprinse, ale căror licăriri sfioase se amestecau cu flacăra felinarelor dela tărăbi. Suceava părea scăldată într'o mare de lumină şi de fum. In jurul zidurilor mânăstirii priveghiau câţiva păcătoşi ce băteau mătanii în colb: un grup de uniaţi cântà în cor, iar milogii învârteau flaşnetele...

A doua zi, după amiazi, oştirea moscălească plecă mai departe, ca să se întâlnească la Humor cu cealaltă, care apucase calea peste Vicov. Atunci s'au alăturat şi restul trupelor lui Urban din Câmpulung, conduse acum de alt ofiţer . . . .

. . . .

Sunt ceva mai bine de şasezeci de ani de atunci, dar numai puţine s'au schimbat: ce-i drept foametea şi lăcustele nu mai pustiesc ţara, dar totuş se luptă mulţi cu foamea, iar în locul lăcustelor „a umplut omida cornii“.

IV.

Un congres al „Sf. Alianțe“ la Cernăuți

(1823)

Congresul acesta s'a ținut la doi ani după moartea lui Napoleon Bonaparte, vestitul împărat al Francezilor, de strășnicia căruia s'au cutremurat toate popoarele Europei, căci cădeau înaintea lui regii și craii, cum cad spicele de coasă, sau când bate vântul cel tare.

După înfrângerea lui Napoleon au făcut Austria, Rusia și Prusia o legătură ce o numiau „Sfânta Alianță“ — care numai sfântă nu erà, ci mai degrabă un fel de poliție a Europei, sau mai bine o societate de asigurare reciprocă a tronurilor — cu scopul, pe deoparte ca să nu se ridice și mai târziu alt turburător al păcii din Europa și să se joace

cu tronurile domnitorilor ca cu nişte jucării, pe de alta ca să înăbuşe năzuinţele spre libertate ale tuturor popoarelor doritoare de lumină şi de cultură. Indată ce se adeverià că într'o ţară oarecare s'a răsculat poporul împotriva Domnitorului, cerându-i constituţie „Sfânta Alianţă" sau legătură chemà numaidecât un congres în care se hotărea, care din trei State unite are să potolească răscoala cu foc şi cu putere de oşti.

Pe la anul 1823 se ridicase în Spania oastea împotriva regelui Ferdinand, cerându-i constituţie, iar în Neapole, care erà ocupat de trupele austriace, erà răscoală, ca şi în Grecia, care dorià să scuture jugul turcesc. „Sfânta Alianţă" hotărî deci să se sfătuiască ce măsuri trebuie luate împotriva turburătorilor liniştei din Europa. Ca loc pentru sfătuire fu ales oraşul Cernăuţi, care erà pe atunci aşà de mare cam de patru ori cât bate săgeata.

Pe vremea aceea şedeà pe scaunul împărătesc din Rusia Alexandru I, iar în Austria împăratul Francisc I, pentru care gândià şi lucrà cancelarul său Metternich, cel mai

mare duşman al oamenilor şi Statelor cu porniri spre libertate. Regele Prusiei n'a luat parte la congres.

Incă pe la 1 Octomvrie 1823 primi administraţia domeniului Şipeniţ[1]) poruncă ca să pregătească trăsură şi cai pentru cancelarul împărătesc, care aveà să călătorească peste Lujan[1]) la congresul din Cernăuţi.

Două zile după aceasta, la 3 Octomvrie, sosì în oraş suita (curtea) împăratului Francisc I: consilierii de curte, slujbaşii şi bucătarul împărătesc, ceeace-i lucru de căpetenie pentru cei mari. Dintre magnaţii austriaci veniseră: locţiitorul împărătesc din Galiţia, comitele Taaffe, comandantul general din Galiţia, de Fressnel, şi comandantul armatei din Ardeal.

Impăratul Francisc I intră abià la 4 Octomvrie în oraş, unde mai fusese odată, cu şase ani înainte, împreună cu împărăteasa. (Cu prilejul acela s'au fost adus atunci vre-o cinsprezece care de prund, pentru ca să se astupe noroiul dinaintea locuinţei împăratului, dar noroiul erà şi pe celelalte uliţe ale

[1]) Sat în nordul Bucovinei.

Cernăuţilor. Se făcuse atunci şi un catastih al tuturor trăsurilor mai bune din ţară; s'au căutat cai buni şi blânzi, precum şi surugii vrednici, pe cari i-au învăţat să nu mai bată caii cu băţul, ci cu biciuşca! etc).

Pentru primirea ţarului Alexandru au ridicat Cernăuţenii, cu încuviinţarea împăratului lor, un arc de triumf luminat pe dinlăuntru şi împodobit cu inscripţii în formă de transparente. Arcul acesta se ridică între casele negustorului Miculi şi cele ale lui Abromovici, încât le unià pe amândouă. In vârful arcului erau suiţi toboşarii şi muzicanţii, cari aveau să-l salute pe puternicul ţar moscălesc la intrarea în oraş. S'au adus şi patru tunuri, pentru ca primirea ţarului Alexandru să fie şi mai solemnă.

Acesta trecù podul umblător de peste Prut, aşezat pe şeici, şi sosi în oraş la 6 Octomvrie, pela ceasurile $6^1/_2$ seara. Cernăuţii străluciau în lumina puternică a felinarelor şi masalalelor, înlăuntru arcului de triumf se aprinseră lumânările, iar când se zăriră cele patru trăsuri ale ţarului moscăcesc şi ale suitei sale, începură să duräie tobele, tara-

Podul umblător de peste Prut la Cernăuţi.

furile de lăutarì deteră în trâmbiţe, în surle şi în tâmpene, slobozindu-se totodată şi 101 împuşcături de tunuri încă din clipa în care se apropiase ţarul Alexandru de podul de peste Prut.

Impăratul Francisc locuià în casele căpitanului de cerc A. de Stutterheim[1]), care avea titlul unui consilier de Curte, iar ţarul trase în gazdă la generalul din Cernăuţi. In casa parohului romano-catolic Anton Kunz fu găzduit directorul Cancelariei împărăteşti, care-i plătià parohului pentru gazdă câte 8 coroane pe zi. Ceilalţi oaspeţi locuiau în căzărmile militare şi în casele de prin apropiere ale târgoveţilor mai avuţi, cari fură răsplătiţi pentru aceasta într'un mod adevărat împărătesc. Erau şi câteva oteluri în Cernăuţi, ca: „Hôtel de Russie“, „Hôtel de Moldavie“ şi hanul „La corabia de aur“. Aici, precum şi pe la particulari, trebuiră să plătească câte doi galbeni pe zi pentru odae, nu numai cei din ţară, dar şi Moldovenii de peste graniţă, cari veniră anume la Cernăuţi, ca să-i vadă pe cei doi împăraţi.

[1]) Bucovina, pe vremea aceea un cerc al Galiţiei, erà guvernată de un căpitan de cerc.

Ţarul Alexandru n'aveà cu sine un bucătar anume, şi de aceea luà prânzul totdeauna la împăratul Francisc, fiind de obiceiu numai amândoi la masă, căci ospeţe de gală nu s'au dat atunci. Cina însă i-o aduceau din bucătăria împărătească la conacul său propriu.

Regimentul Nugent, care garnizonà în Cernăuţi şi în Roşa[1]), trimete ca gardă de onoare pentru amândoi împăraţii un batalion de ostaşi şi fanfara militară, care cântà împreună cu tarafurile de lăutari zilnic dela 4 după amiazi până spre seară, căci vremea erà foarte frumoasă.

A doua zi după sosire, împăratul Austriei primi în audienţă toate autorităţile din Cernăuţi, precum şi pe reprezentanţii preoţimii din ţară. Tot astfel făcù şi ţarul rusesc.

Cancelaria administrativă din Cernăuţi hotărî pentru aceasta ceasul al unsprezecelea, înainte de amiazi. Atunci aveà să apară în sala de audienţă a ţarului şi episcopul Isaia Baloşescu împreună cu cei mai aleşi din

---

[1]) O mahala în Cernăuţi.

clerul său. Fiind însă şi ţarul Rusiei de credinţă ortodoxă, Baloşescu nu voi de loc să bage în seamă orânduirea Cârmuirii, ci plin de încredere, cerù să fie primit în audienţă la orele 9 dimineaţa. Ţarul Alexandru îl şi primì în adevăr, într'un mod foarte măgulitor. După prezentarea clerului ortodox oriental, ţarul dădù un semn ca să se îndepărteze din sală preoţii cei de rând, şi-l oprì numai pe episcopul Baloşescu împreună cu cei trei egumeni ai mânăstirilor din ţară, pentru ca să le ceară binecuvântarea. La urmă le dădù şi lor drumul, după ce le sărută plin de evlavie mâinile.

Sosind la 11 ceasuri şi clerul catolic împreună cu autorităţile oraşului, nu voì să-l primească măestrul de ceremonii al ţarului, pe cuvânt că clerul a mai fost primit de Alexandru. In zadar încercă să-l încredinţeze locţiitorul împărătesc al Galiţiei şi al Bucovinei, comitele Taaffe, care se pusese în fruntea celor ce aveau să fie prezentaţi ţarului, că acesta e alt cler, anume cel romano-catolic. Măestrul de ceremonii se împotrivià mai departe, zicând că ţarului i-a

fost anunţat numai un singur cler. Văzând parohul romano-catolic Anton Kunz îndărătnicia măestrului de ceremonii, păşì înaintea consilierului aulic A. de Stutterheim şi-i spuse că el vrea să părăsească sala de audienţă împreună cu tot clerul catolic. Măestrul se îmbună acum şi-i poftì să aştepte câteva clipe, până ce-i va fi anunţat ţarului şi clerul catolic, pe care l-a şi primit apoi Alexandru la un loc cu celelalte autorităţi. Ţarul ieşì din odaia sa de dormit, ascultă pe rând numele celor prezentaţi şi, adresându-le câteva cuvinte în limba franceză, se retrase iarăş în apartamentele sale.

Voevodul Munteniei Grigore Dumitru Ghica nu trimese pe nimeni la Cernăuţi ca să-i salute şi să le aducă omagii amânduror împăraţilor veniţi la congres, căci mai întâiu Muntenia nu e în graniţă cu Bucovina, apoi nici nu ştià ce hotărîre va luà Turcul faţă de sfătuirea celor doi împăraţi. Dar Ioan Sandu Sturza Vodă din Moldova vecină cu Bucovina n'avu încotrò şi se văzù silit să trimită o deputăţie la Cernăuţi. Trimişii mol-

doveni erau: Spătarul Alecu Sturza[1]), Hatmanul Costache Cerchez şi Elveţianul Schneider, profesor de limba franceză la Iaşi şi cunoscut în acest oraş sub porecla de „filosoful cinic".

Impăratul Francisc I îi primì foarte bine pe delegaţii moldoveni şi-i „îndemnă la răbdare". Se zvonise întâiu că ţarul nu vrea să-i primească, dar zvonul se adeverì că-i falş, căci şi Alexandru, împăratul moscăcesc, le dădù Moldovenilor audienţă, tratându-i cu multă blândeţe şi bunătate.

Se credeà că congresul acesta va durà cel puţin patru săptămâni, şi Cernăuţenii se bucurau din pricina asta, căci petrecerea celor doi împăraţi în Cernăuţi aducea mare folos oroşului, mai ales neguţătorilor; dar îmbolnăvindu-se cancelarul împărătesc Metternich de o boală de ochi — unii cred că de influenţă — trebuì să rămâie în Liov, neluând parte la congres. Din pricina aceasta călătorì şi ministrul rusesc Nesselrode la Liov, abătându-se numai în treacăt pe la

---

[1]) Tatăl d-lui Dimitrie A. Sturdza.

Cernăuţi. „Sfânta Alianţă“ trebuì deci să ţie congresul fără dânşii; de altfel nici nu prea ţineà principele Metternich la această alianţă, pe care el o numià o „nimică foarte sunătoare“. Impăraţilor însă nu le venià la socoteală să se sfătuiască şi să ia hotărîri fără miniştrii lor, căci nu prea cunoşteau bine starea lucrurilor din Europa, după cum vom vedeâ mai departe. Cancelarul Metternich trimise ca locţiitor în postul său pe comitele Mercy, care aduse această veste şi la Cernăuţi. Auzind împăratul Francisc I despre boala lui Metternich şi despre înlocuirea acestuia cu comitele Mercy, zise: „Bine! frumoasă veste e aceasta; eu cunosc toată afacerea numai pe deasupra; dumneata o cunoşti numai de eri, şi de aceea vom fi amândoi nişte figuri destul de ploate. De nu va merge treaba, am să-l târăsc pe împăratul Alexandru la Metternich, şi acesta va isprăvì cu dânsul într'o jumătate de oră mai mult decât noi amândoi în opt zile“.

Dar congresul s'a ţinut şi fără miniştrii, şi miezul tuturor desbaterilor din Cernăuţi a fost mai ales că amândoi împăraţii au

hotărît să fie cât se poate de nepăsători faţă de răscoala din Grecia, voind să-i facă prin aceasta concurenţă Angliei, al cărei ministru Canning trecuse făţiş pe partea Grecilor.

Preotul romano-catolic Anton Kunz povesteşte în cronica sa parohială, scrisă în limba latină, următorul episod din timpul congresului: Ţarul Alexandru aveà obiceiul să se plimbe adese singur pe uliţele Cernăuţilor. Pe vremea congresului însă erà oprit să intre sau să iasă cineva din oraş fără paşaport, căci pretutindeni păzeau străji de ostaşi şi de cetăţeni. Alexandru voì — la trei zile după sosirea sa în Cernăuţi — să vadă biserica din Horecea, care a fost pe vremuri mânăstire, şi de aceea se duse singur pe jos spre sat, care e numai vre-o jumătate de oră departe de oraş. Dar la marginea acestuia un târgoveţ, care stăteà de strajă, îl oprì de a merge mai departe cerându-i să-i arate paşaportul. Ţarul însă nu-l bagă în seamă, ci voì să treacă mai departe, dar straja, care de bună seamă nu-l cunoşteà, începù să-l batjocorească în fel şi chip, până ce Alexandru-i împărtăşì că el e ţarul

rusesc. Vestea aceasta însă nu înfricoşă de loc pe curagiosul străjer, căci iată ce-i răspunse împăratului: „Asta trebuià să mi-o spuie Majestatea Voastră dela început şi să nu se lase batjocorit de mine! Slujba mea îmi dă dreptul să opresc pe orişicine". Mergând ţarul mai departe, îl întâlnì pe un popă călare, pe care-l întrebă pe unde duce drumul spre Horecea. Popa-i arătă cărarea, iar împăratul îl întrebă iarăş: „Dumneata eşti preot?" Şi răspunzând popa că da, ţarul îi zise: „Dacă eşti preot, descalecă şi mă binecuvintează!" Mirându-se popa de rugămintea asta, dorì să ştie cine-i cel ce-i vorbeşte astfel. „Eu sunt unul din suita lui Alexandru". Preotul descălecă şi-i dădù binecuvântarea, iar ţarul îi sărută mâinile, apoi merse mai departe. Popa cel călare, care erà cooperatorul din Horecea, alergă repede spre oraş, îl căută repede pe parohul său şi-l îndemnă să meargă îndată la Horecea, căci un magnat rusesc vrea să vadă biserica de acolo. Parohul lăsă toate la pământ, încălecă pe calul cooperatorului şi fuga spre Horecea deadreptul, pe o cărare ce trece

prin Caliceanca[1]), deschise în grabă biserica, se îmbrăcă în odăjdii şi apropiindu-se de altar, începù să se roage cu glas tare.

Alexandru însă mergeà încet, şi de aceea ajunse mai târziu decât parohul, de oarece înaintea bisericii avù de lucru cu nişte javre de câini, ce săriseră la dânsul din grădina pălămarului (paracliserului). Ţarul n'aveà băţ la dânsul, şi de aceea rupse în graba cea mare un vreasc din gard şi se apără cu dânsul, până ce-l scăpă pălămăreasa, care lucrà în grădină şi auzise hămăitul câinilor.

(Să nu ne mirăm de întâmplarea cu câinii, căci cu vre-o câţiva zeci de ani în urmă dela această întâmplare, oraşul Cernăuţi erà şi mai pustiu. Unde-i acum cimitirul cel vechiu de lângă Universitate, erà pe vremea anexării Bucovinei pădure deasă, de veneau lupii de urlau toată noaptea, iar pe locul dinaintea Universităţii de astăzi se ridicà încă mulţi ani după încorporare o... spânzurătoare a târgului!)

Alexandru intră în sfârşit în biserică şi

[1]) Suburbie a oraşului Cernăuţi.

găsì pe preot rugându-se cu glas puternic. Şiretul popă, deşì nu-l cunoştea pe Alexandru — ştià numai că-i un magnat din Rusia, — totuş se rugà înainte cu mult zel pentru sănătatea ţarului şi a întregei sale Curţi, precum şi ca să se întoarcă cu bine acasă.

„Şi de ce nu te rogi şi pentru împăratul tău?“, îl întrebă Alexandru. „Pentru acesta ne rugăm lui Dumnezeu în toată ziua, pentru Alexandru însă se cade să ne rugăm mai ales acuma, căci e străin şi-i oaspe, şi pentru ca să-i lumineze Dumnezeu mintea pentru descurcarea trebilor la congres“. Ţarului îi plăcù răspunsul popei, şi-l lăudă pentru aceasta, apoi îl rugă să-i puie evanghelia pe cap şi să-l binecuvinteze; după aceea sărutându-i mâinile, îi dărui cincizeci de galbeni şi se întoarse iarăş pe jos la Cernăuţi.

Vreascul cu care s'a apărat Alexandru de câini se păstrează şi acuma în biserica din Horecea ca un odor sfânt[1]).

---

[1]) De-i adevărat că se află şi acum acel vreasc în biserică, eu singur nu ştiu. — N. A.

Parohul însă nu se bucură multă vreme de cei cincizeci de galbeni, căci întorcându-se ceva mai târziu cooperatorul acasă și auzind de darul cel bogat al necunoscutului magnat rusesc, cerù dela paroh să-i dea și lui jumătate din bani, căci doară el fusese cel care-l înștiințase și-i dăduse calul ca să vie mai repede. Tot așà de bine puteà să facă și el singur rugăciunea în biserică și să capete cei cinzeci de galbeni. Parohul însă se împotrivì. De aceea chiar a doua zi se duse cooperatorul plin de mânie la Cernăuți, ca să întrebe la conacul țarului: cine a fost acel magnat necunoscut, și auzind că însuș împăratul Alexandru, merse și la acesta, cerând să-i dea audiență, ca să-i povestească nedreptatea ce i-o făcuse parohul cel lacom. Se zice că Alexandru nu l-a silit pe paroh să-și împartă bacșișul, ci i-a dăruit și cooperatorului douăzeci și cinci de galbeni (!?).

Inainte de a pleca din Cernăuți, țarul Alexandru se arătă foarte darnic față de toți. Dăruì mai fiecăruia din curtenii împăratului Francisc I inele scumpe și bani. Fiecare ofițer care stătuse de gardă la conacul

ţarului, primì câte un inel, iar cei doi diriginţi ai orchestrei câte o tabachere de aur în preţ de patruzeci de galbeni. Muzicanţilor li se împărţiră cincizeci de galbeni.

După şapte zile se sparse congresul „Sfintei Alianţe" şi ţarul Alexandru se întoarse peste Noua-Suliţă înapoi în Rusia; împăratul Francisc însă plecă din Cernăuţi la 13 Octomvrie spre Liov.

Oraşul Cernăuţi aşà de murdar de altfel, îmbrăcase măcar pentru scurtă vreme haină de sărbătoare, ca să primească între zidurile sale alaiul celor doi împăraţi, cari au hotărît lucruri însemnate pentru istoria universală. Acum părea după strălucirea de o clipă încă mai pustiu ca înainte, cu uliţele sale strâmte şi noroioase, cu mizeriile şi cu numeroşii Evrei cari i-au schimbat pe'ncetul caracterul de orăşel moldovenesc într'un oraş modern, care aproape nu aminteşte în nimic de locuitorii săi băştinaşi.

TABLA CUPRINSULUI

Ilustrațiile:

PUBLICAȚIUNILE SOCIETĂȚII „STEAUA"

Premiate cu diplomă de onoare și Medalie de Aur la Expoziția Societății de Științe din 1903, Expoziția Agrară din 1904 și la Expoziția generală Română din anul jubilar 1906.

CĂRTICELE:

No. 1. *Din Țara Basarabilor*, **G. Coșbuc** — un rezumat al Istoriei noastre naționale dela colonizarea Dacilor până la războiul pentru neatârnare din 1877—78.

No. 2. *Foloasele învățăturii*, de **P. Dulfu** — o descriere a stării de azi a sătenilor noștri în asemănare cu a celor din țările apusene și mijloacele de îndreptare.

No. 3. *Minunea vieții și cheia lumii*, de **Th. D. Speranția** — o povestire morală și instructivă.

No. 4. *Grădina de legume*, de **Ioan Hășeganu** — tratat de grădinărie.

No. 5. *Medicul poporului*, partea I, de **Dr. I. Felix** — povețe practice de higienă.

No. 6. *Avem cu ce să ne mândrim*, de **T. Duțescu-Duțu** — spicuiri din Istoria și literatura națională, cu îndemnuri pentru săteni la învățătură.

No. 7. *Medicul poporului*, partea II, de **Dr. I. Felix** — povețe pentru păstrarea sănătății.

No. 8. *Biserica Ortodoxă Română*, de **I. Michălcescu** și **Victor Puiu** — explicațiuni asupra slujbei bisericești și a picturilor murale din biserică.

No. 9. *Ștefan-cel-Mare*, de **Alex. Lăpědatu** — povestire populară a faptelor și războaielor purtate de Marele Domn al Moldovei.

No. 10 *Ce se poate învăță dela un drum lung*, de **Dr. I. Simionescu** — povestiri însoțite de exemple din viața sătenilor din țări străine, spre a folosi ca pilde sătenilor noștri.

No 11. *Comoara Dorobanțului*, de **Mihail Sadoveanu** — pildă despre un om rău nărăvit și stricat din pricina beției care, în urma unor întâmplări, s'a îndreptat pe calea cea bună, devenind un gospodar de frunte în satul său.

No. 12. *La Răscruci*, de **I. Slavici** — povestire morală cu pilde despre cum trebue să se poarte omul în societate și cum să iubească pe Dumnezeu.

No. 13. *„Domnul Tudor" din Vlădimiri*, de **N. Iorga** — schiță biografică amănunțită despre Tudor Vladimirescu.

No. 14. *Pământul și Țara noastră*, de **Aldem** — o schiță geografică și economică a României.

No. 15. *Românii de peste Carpaţi,* de **I. Russu-Şirianu** — studiu statistic.

No. 16. *Romanii şi Dacii,* de **Dr. I. Lupaş** — povestire populară despre luptele dintre Romani şi Daci şi despre obârşia şi alcătuirea poporului românesc.

No. 17. *„Satul Griviţa“,* de **N. Rădulescu-Niger** — poveţe despre agricultura şi gospodăria sătenilor.

No. 18. *Cum ne putem feri de boalele molipsitoare ?,* de **Doctorul Urechia** — lămuriri şi sfaturi folositoare şi trebuitoare tuturor pentru buna îngrijire şi păstrare a sănătăţii.

No. 19. *Superstiţiunile păgubitoare ale poporului nostru,* de **George Coşbuc.**

No. 20. *Viaţa şi faptele lui Antim Ivireanul mitropolitul Ungrovlahiei* de **N. Dobrescu.**

No. 21. *Cântece voiniceşti şi ostăşeşti,* culese şi alese de **C. Rădulescu-Codin, St. Tuţescu şi S. T. Kirileanu.**

No. 22. *Amintiri şi Schiţe,* de **Em. Gârleanu.**

No. 23. *Povestirile lui Moş Iftimie Hârobor,* de **N. Rădulescu-Niger.**

No. 24. *Din legendele Neamului Hohenzollern,* prelucrare de **St. O. Iosif.**

No. 25. *Flori şi Poveşti,* de Ion Dragoslav.

TABLOURI

în culori, artistic executate, pe hârtie cromo:

		Bani
1.	Portretul M. S. Regelui României	0.50
2.	„ M. S. Reginei României	0.50
3.	„ A. S. R. Principelui Ferdinand	0.50
4.	„ A. S. R. Principesei Maria	0.50
5.	„ lui Ştefan-cel-Mare, Domnul Moldovei	0.50

Din publicaţiunile Casei Şcoalelor :

	Bani
Alexandria sau Istoria marelui împărat Alexandru Macedon	0.30
Istoria prea frumosului Arghir şi a prea frumoasei Elena cea măiastră şi cu părul de aur	0.25
Espoia sau viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop	0.40
Genoveva	0.45
Răvaşele unui doctor, cartea I	0.30
„ „ „ cartea II	0.30
„ „ „ cartea III	0.30
Povestea vorbei de *Anton Pann*	0.40
Carte despre drepturi şi datorii	0.40
Povestiri de petrecere şi de folos	0.40
Povestiri din Halimă, cartea I	0.50
„ „ „ cartea II	0.50

Depozit general: „Libräria Şcoalelor“ C. SFETEA

Bucureşti, Strada Lipscani, 96.